

ALEXANDRU RANDA

R A S I S M
R O M Â N E S C

„BUCOVINA“ I. E. TOROUȚIU, BUCUREȘTI

~~ANATOLIA~~
III 25460
ALEXANDRU RANDA

B316456

R A S I S M **R O M Â N E S C**

Extras din Revista „Lumea Nouă”

~~35891/67.~~ Inv. 164794

„BUCOVINA” I. E. TOROŢIU, BUCUREŞTI

Mitul arian

Crearea unei conștiințe rasiale românești este o condiție primordială pentru afirmarea românismului pe plan internațional. Acest rasism românesc va fi bazat în mod firesc pe mitul arian.

Toate realizările mari ale prezentului și ale trecutului se datoresc propulsiunii prometeice a unei singure rase. Civilizația nu pătrunde din Orient în Occident, ci invers. Din Europa ea s'a răspândit și se mai răspândește, împreună cu rasa arică, asupra mapamondului. Nu numai civilizația tehnică și spiritualitatea zilelor noastre, dar și marile cuceriri ale preistoriei, domesticirea calului, introducerea plugului, invenția scrisului și nenumărate obiceiuri de importanță covârșitoare, ca, bunăoară, incinerarea morților, apar mai întâiu în Europa. Scrisul cu litere nu este de origine feniciană. El se găsește în apusul Europei, în Portugalia megalită, încă de 4000 de ani înainte de Hristos. El arată forme înrudite celor egeice și germanice. Scrisul primitiv, ideografic, al Orientului, bazat pe semnificația cuvântului, progresează abia prin influența sumerică până la silabă. Târziu de tot, spre 900, Grecii arieni transmit Semiților scrisul cu litere. Dar Fenicienii și Evreii nu realizează decât un tip de compromis al scrisului cu consonante. O intrare în amănunte ar depăși cadrul acestei expuneri.

Istoria antichității repetă mereu acelaș spectacol. Favorizate prin bogăția firească a unui mediu extrem de favorabil, rasele primitive ale orientului asiatic și african marchează un început de civilizație. Nu se ridicau însă sub nici o formă deasupra acestui început. Dar o mică elită eroică ariană, venind dela nord, subjugă masele numericește superioare ale indigenilor. Eliberați de lupta cu asprimile naturei nordice, înzestrați cu supuși și sclavi, cari aveau în această fază premergătoare a istoriei umane aproape acelaș rol, care incumbă azi mașinei moderne, învingătorii se înalță până la minunile spiritualității

superioare a Indiilor, a Persiei, a Greciei și a Romei. Metafizicul indian, eticul persan, esteticul elin și dreptul roman rămân veșnicele monumente ale arianismului. Chiar și obscurantul democrat, fanaticul fantast al banalității burgheze, H. G. Wells, mărturisește: „Spiritul lucid și neîncătușat al acestor oameni, veniți din codrii nordului, pătrunde în întunericul misterios al templelor și deschide drumul luminei zilei”¹⁾.

Nivelul cultural ridicat al statelor ariene e condiționat de separarea severă a cuceritorilor de cucerii. Apariția „claseilor” grecești și a „castelor” indiene se explică tocmai prin această separațiune necesară care protejează rasa superioară cuceritoare. „Varna” înseamnă nu numai casta, dar și culoarea. Luptele cronice între patricieni și plebei, între aristocrați și democrați sunt mai degrabă lupte de rasă decât lupte de clasă. Istoria elină, în ultima ei analiză, nu este decât o continuă și aproape nestăvilită ciocnire a elementului aristocratic-apolin cu cel dyoniso-democrat. Patricienii Romei regale refuză plebeilor chiar și conubiul. Copiii legitimi urmează soarta stării inferioare (pars deterior). Deosebirea dintre incinerarea patricienilor și înmormântarea plebeilor, dintre patriarhatul patricienilor (qui patres scire possunt) și matriarhatul plebeilor se explică prin dualitatea raselor. Dar tiranii, tribunii și timocrații distrug baza ariană. Se trece peste strigătul de disperare al lui Theognis: „Banul distruge rasa!” Se uită la prevenirea lui Isocrate: „Nu importă numărul, ci sângele cetățenilor!” Elementul cantitativ, banul și massa, se impun. Legea lui Cleisthene la Atena (508), legea lui Epitadeu în Sparta (400), legea Canuleia (445) și Ogulnia (300) la Roma înseamnă de fapt simptome ale degenerării. În India, budhiștii învingători triumfă: „Acei cari trec pe drumul lui Budha, își părăsesc castele ca și râurile, cari se confundă în clipa revărsării lor în Gange”. În Persia Achemenizilor, cultele inferioare ale Anahitei și ale Astartei se substituiesc eroicului Avestelor. Granițele rasiale devin cordoane sociale subțiri. Izbânzile repurtate de un Cleon, un Marius, un Caracalla, sau Asoca, petluesc reușita rășmeriței masselor împotriva elitei și prăbușirea cultului ariene.

După violarea legii de puritate rasială, India, Persia, Grecia, însăși chiar și Roma, decad. Mândria devine umilință, curajul cedează lașității. Printre ruinele orașelor părăsite vegetează o populație de coloni sau felahi, nedemnă, descreerată, care se închină primului și mai ales ultimului cuceritor.

Distrugerea elitei romane — ca și a celei persane — se

1) H. G. Wells, Istoria lumii, Londra 1920, pag. 126.

înfăptuește nu numai prin primirea nearienilor în lăuntrul statului cetate, dar și prin exagerarea expansiunii. Imperialismul nemăsurat al antichității primejduiește rasa cel puțin la fel, ca și capitalismul, comunismul sau catolicismul. Stratul subțire arian, decimat prin războaiele duse în interesul supușilor nearieni, se resfiră peste orbis terrarum. Provinciile romane consumă mai mult sânge arian decât proscricțiile. Numărul „gintilor” patricieni cade dela 60 către sfârșitul republicii la 20 în timpul lui Caton și la numai 6 în timpul lui Tiberiu. După încetățenirea tuturor locuitorilor liberi, ordonată în 212 după Hristos de împăratul Caracalla, noțiunea de „Roman” își pierde definitiv sensul ei rasial. Din „Race mixture in the Roman Empire”, cartea de căpetenie a savantului american Frank desprindem, că decăderea Romei orientalizate este nu numai psihică dar și fizică. Măsura militară scade la 1'48 m și se ridică abia dela migrațiunea popoarelor nordice la 1'65 m. Și același fenomen se observă la elita persană din epoca decadenței.

Acest rol generator al arianismului încă nu și-a găsit recunoașterea integrală. Elementele refractare se imputinează însă pe zi ce trece. Azi ni se pare un anahronism, dacă un de Mortillet, vrăjit de mirajul orientului, mai încearcă să lege întreaga cultură a neoliticului european de Asia, dacă un Alexandre Bertrand pretinde, că „fără legătura cu marile centre asiatice, Franța s'ar găsi și astăzi în vârsta de piatră”, dacă un Nilssohn atribue cămătașilor fenicieni amirabila cultură de bronz a Suediei sau dacă un Huguemont, un Siret, exagerează asemenea fantazii până la extrem. Nenorocita deviză „ex oriente lux” n'a fost decât expresia unui complex de inferioritate nejustificat și dăunător. Această orientomanie bolnăvicioasă trebuie exterminată. Civilizația modernă, medievală și antică este de origine pur ariană. Rasa ariană este de origine europeană. Ipotezele originii orientale (Feist, Morgan) sau rusești (Carnoy, Schrader, Myres, Boule), dictate și ele de orientomania veacului trecut, azi sunt părăsite. Existența unui cuvânt comun pentru noțiunea fagului înseamnă, că patria rasei ariene trebuie căutată în Europa centrală, în apusul liniei Cerci-Riga.

LEAGĂNUL LUMII

Dela Pârvan, Densușianu și Andriesescu încoace, am început să ne emancipăm de prejudecățile clasice. Recunoaștem rolul predominant, pe care bastionul transilvănean l'a jucat ca avantpost înaintat, ca poartă de eșire și punct de plecare

al arianismului spre Asia, începând cu veacul al XX-lea înainte de Hristos.

Migrațiunile grecilor, cea ionică din 2000, cea ahaică din 1400 și cea dorică din 1100, pornesc dela un centru, situat probabil la nordul Dunării, după Guenther în Ardeal²⁾. După istoricul Hellanikos din veacul al V-lea, strămoșii macedonenilor ar fi trăit și ei la Nord, în „Moesia”. Cimmerienii, plecați, tot după Guenther, din „țările dunărene”³⁾ s’au unit, probabil în veacul al VIII-lea înainte de Hristos, cu Phrygienii, a căror origine transilvăneană este susținut de Wilke⁴⁾. Știința preistorică recunoaște azi faptul, că migrațiunile Cimmerienilor, nu au avut loc, cum afirmă izvoarele asiriene, dela răsărit spre apus, ci dela nord-vest spre sud-est⁵⁾. Această migrațiune a Cimmerienilor a început pe la 1400. Încă în timpul colonizării grecești, strămtorarea dela Cerci poartă numele de „Bosfor cimmeric”⁶⁾. Cimmerienii trec Caucasul. Prin fuziunea lor cu frigienii, cari cuceresc Asia mică, trecând Dardanelele și Bosforul, se formează poporul armean, a cărui limbă, deși orientalizată, mai arată chiar și azi structura limbilor frigiene și cimmerici. Massa cimmerică s’a despărțit ulterior în curențe diferite. Amestecându-se cu populațiunile subjugate, ea a dat naștere la nordul Mării Negre Sindilor, Meoților, Savromaților, la sudul Caucasului însă marelui popor al Medilor⁷⁾. Drumul cuceritorilor nordici ai Persiei și Indiei a fost reconstituit prin cuvintele ariene, pătrunse în limbile triburilor fino-ugrice ale Rusiei centrale și în aceea a Hititilor. Cuvântul persan „Danu” (râu) rămâne marilor râuri, peste cari au trecut indoarieni: Don, Danaprus (Nipru), Danastrus (Nistru), Danubius (Dunăre). Leagănul rasei indoariene este mutat de Kretzschmer din Ucraina spre Dunăre⁸⁾. Pârvan, căruia nu i-a scăpat afinitatea cimmero-thracă, observă și caracterul iranic al numelor „Ceți” și „Thraci”⁹⁾. Este deosebit de semnificativ, că Herodot, vorbind de Geți, pomenește în aceeași frază și pe Indieni. Poporul thrac a întreprins migrațiuni spre răsărit, dealungul Mării Negre. În Crimeia s’au descoperit sanctuarele lui și Caucazul poartă un nume thrac¹⁰⁾.

2) Guenther, Rassenkunde, 202.

3) Op. cit. pag. 165.

4) Archäologie und Indogermanentum, pag. 18.

5) Rostovzeff, Elinstvo i Iranstvo, pag. 27.

6) A. D. Xenopol susținea în „Istoria Românilor” vol. I, edit. III-a, pag. 35, că numele de Bosfor Cimeric se referă la strămtorarea de Perecop, ceea ce după părerea noastră e inadmisibil.

7) Wilke, Archäologische Parallelen, pag. 104.

8) Kretzschmer, Indogermanische Sprachwissenschaft, 1925.

9) Pârvan, Getica, 2, 650.

10) Vezi și Heinar Schlichting Germanische Urgeschichte, Lipsca, 1940, pag. 541.

Autorul încă n’a fost în stare să-și procure studiile profesorului roman Leon Homo, după cari se pare, că massa Italicilor ar fi imigrat și ea dela nord și anume, din regiunea Maramureșului. Nu putem să cercetăm aici originea triburilor ariene pătrunse în Asia centrală, cum ar fi Tocharii din Turfan, veniți după Menghin, din Ucraina, cum ar fi Sciții și Alanii, nici aceea a ginților europene aventurate departe dincolo de Asia mică, precum și Filisteii și Armoriții, cari influențează structura rasistă a Palestinei și cărora se datorește întemeierea Ierusalimului. Și scepticul Pittard menționează posibilitatea unei emigrări a Slavilor din regiunea Dunării de jos, iar Schmidt susține, că purtătorii civilizațiilor celor mai vechi ale Chinei și Japoniei ar fi imigrat, în epoca neoliticului, în mare parte din sud-estul Europei, din „regiunea dintre Nipru, Dunăre și Balcani”. Chiar dacă ipotezele acestea din urmă nu s’ar confirma, importanța mare a bastionului ardelean pentru arianism apare destul de bine întărită prin afirmările de mai sus. Unii autori cred chiar în posibilitatea, ca leagănul rasei ariene să fi fost situat pe teritoriul României de astăzi. Pe când P. Giles în „Cambridge history of India”, G. F. Childe în „The Aryan a study in Indo-European origins” (Londra 1926) și V. Cossina în „Vorgeschichte” apără originea dunăreană a rasei ariene, F. Behn susține că patria arienilor ar fi „țara de origine a ceramicei spiralo-meandrice”, „țarmul apusean și nordic al Mării Negre”¹¹⁾. Această părere este împărtășită și de Stübe¹²⁾. În favoarea ipotezei unui rol important, jucat în trecut de cetatea transilvăneană pledează și existența unei civilizații de sine stătătoare a eneoliticului, care stăpânește România de astăzi precum și ținuturi vaste din Galiția, Podolia, Ucraina și Bulgaria. Această civilizație „tip Tripolje” profund deosebită de celelalte ale epocii respective, este atribuită, între alții, de Schuchardt și Pittard strămoșilor poporului românesc de astăzi. Astfel după Pittard, „nimic nu ne împiedică să presupunem, că locuitorii cari au înălțat colibele funerare ale Moldovei în epoca pietrii lustruite sunt aceia cari mai târziu au primit dela istoricii vechi numele de Daci sau Geți”.

Se ivește deci problema continuității thraco-getice, o problemă de importanță mai mare decât aceea a continuității latine. Deslegarea afirmativă a problemei ar însemna, că Romanismul de azi constituie arriergarda marelui masse creatoare

10) „Nația Thracilor este foarte numeroasă, cea mai mare din națiile existente, după Indieni, care dacă ar fi sub domnia unuia dintre ei, ar fi neînvinsă și mai tare decât toate popoarele”. (Herodot, IV, 99).

11) Propyläen, I, 139.

12) Ullsteins Weltgesch. Orient, pag. 326.

ariene, care a descălecat acum patru mii de ani în Grecia, în Asia Mică, în Persia și India. Numele savanților străini, amintiți de noi mai sus, arată, că pretenția, de a considera România nu ca un obiect, ci un subiect al preistoriei, nu este izvorită din îngâmfare șovinistă, ci este clădită pe baze temeinice. O muncă uriașă îi mai așteaptă pe savanții noștri. O sperăm ușurată prin autorizarea legal a literaturii rasiiale în anul una mie nouă sute treizeci și opt după nașterea lui Hristos.

Poporul românesc este eroul necunoscut al istoriei. Barajul rulant al migrațiunilor răsăritene asiatice l'a îngropat de viu. S'a făcut caz de unele popoare europene, rămase douăzeci de ani sub stăpânirea străină. Dar poporul românesc a fost nevoit să trăiască două mii de ani sub stăpânire străină! Din popor stăpân, devine popor stăpânit. Neamul înaintat devine înapoiat și într-o țară bogată trăiește azi o nație săracă. Nu numai sabia dar și spiritul și sângele dușmanului au lăsat urme adânci în viața neamului românesc. Trinomul straturilor etnice suprapuse este rezultanta inevitabilă a unei asupriri bimilenare. Elementul de baștină al antichității, cel thraco-dacic, predomină cercul munților ardeleni. Coloritul mediteran al Munteniei este un aport al imperialismului roman. Sedimentul subțire al slavonismului acoperă esențialmente Moldova, el este un corolar al migrațiunei popoarelor.

Și totuși, existența unui suflet românesc, care se afirmă din ce în ce mai puternic, nu poate fi contestată. Minunea istoriei române este continuitatea ei. Istoria popoarelor ocupante se măsoară cu secole; dar istoria Românilor se întinde în milenii. Este mereu acelaș popor, care, cu nume diferite, dăinuiește din veci pe pământul strămoșesc, care se impune împotriva sabiei, împotriva spiritului și împotriva sângelui dușman. Pierderile sunt dureroase, dar biruința se apropie! Regenerarea rasială se desfășoară prin asimilarea treptată a straturilor străine și prin afirmarea crescândă a bazei băștinașe.

Distingem trei faze: în prima, a voevodatelor, Moldova, înrăurită de slavonism, își afirmă întâietatea; în a doua urmează Muntenia „mediterană”, care înlocuiește slavonismul prin fanariotism și francesism. Pe când „latinismul” școalei ardeleni e importat, de origine austro-catolică, Bucureștiul e adânc impresionat de spiritualitatea latină. În a treia fază a istoriei va pătrunde, prin stratul latinității redeșteptate, strămoșia daco-thracă ardelenască.

Simplificată și stilizată la extrem, istoria Românismului se dovedește a fi tripartită. Trecutul, prezentul și viitorul se manifestă, pe plan spiritual, prin slavism, latinism, dacism; pe plan instituțional, prin evoluarea dela faza voevodatelor la

aceea a regatului și imperiului; pe planul deșteptării naționale distingem: stăpânirea efectivă a străinătății; stăpânirea indirectă a străinului, prin intermediul ideilor și instituțiilor străine; și viitoarea independență integrală, nu numai teritorială dar și sufletească, a poporului românesc.

Istoriografia latinizantă a veacului al XIX-lea se străduia mereu să dovedească distrugerea absolută a Dacismului, colonizarea Daciei Traiane cu Romani pur sânge și dăinuirea istorică a acestui romanism până în zilele ei. Noua frescă națională a Ateneului nu începe cu mândrul Decebal, ultimul reprezentant al independenței, ci cu trufașul Traian, primul cucuritor. Dar respectul pe care îl resimțim față de Roma Cesarilor și mai ales față de Roma lui Mussolini, nu ne împiedică să constatăm, că ocupația romană dela 102—273 n'a fost baza de plecare a continuității. Tradiția națională este de origine infinit mai veche și dacă afirmările profesorului Leon Homo, pe care l-am menționat mai sus, ar fi adevărate, românismul ar avea întâietatea istorică față de romanism și l-ar îngloba în totalitatea lui. Nu negăm nici măcar o clipă conexul spiritual al românismului cu latinitatea. Constatarea definitivă a continuității daco-romane după 273 p. Chr. este un merit al „latinistilor”. Dar cel puțin tot atât de importantă este continuitatea Dacilor sub stăpânirea Romei. Nu trebuie să uităm, că elementul dac este mai important în structura rasială a poporului românesc decât elementul latin. Traian ne-a adus spada și limba tăioasă a Romei. Dar în afară de provincialii învecinați din Thracia, din Moesia, din Illiricul sau Dalmația, ne-a invadat și un mare număr de elemente strânse „ex tot orbe”, din Commagene, din Siria, din nordul Palestinei. (Iturei). În etapa armatei romane apar primii evrei. Massa coloniștilor nu este de origine italică. D-I G. Giurescu relevă foarte just, că „praecepta Traiani” opresc emigrarea Italicilor. Căci, pe când spiritualitatea romană se extinde asupra imperiului întreg, substanța rasială romană slăbește. Încă dela împărații adoptivi începe procesul orientalizării „Nilul, Halys și Orontes se revarsă în Tibru” se jeluește Iuvenal.

Din fericire, rasa a știut să se impue împotriva acestui asalt internațional¹³). S'a pierdut limba dacă; dar, pre-

13) Impotriva obiecțiunii, că aproape nici nu există inscripții dacice din era ocupației romane, Giurescu replică: „Este ca și cum peste câteva sute sau mii de ani, cineva ar judeca structura etnică a României de azi, luându-se după inscripțiile funerare din cimitirele orașelor actuale. După socoteala de mai sus, ar fi în drept să conchidă, că în România au locuit foarte mulți străini, și, în orice caz, mai mulți orășeni decât țărani, deoarece aceștia din urmă n'au inscripții care să-i pomenească. Așa s'a întâmplat și în Dacia, acum o mie opt sute de ani. Credem, că populația (dacă) rămasă a fost în număr însemnat, constituind majoritatea locuitorilor noii

cum francezul de astăzi și-a însușit în locul idiomului celților limba cuceritorilor romani și tot mai păstrează fizicul și mai ales, psihicul strămoșilor lui, tot astfel Românul de azi, deși — probabil — a părăsit aproape cu totul limba Dacilor, seamănă mai mult cu strămoșii lui băștinași decât cu elementele alogene. Moartea lui Decebal n'a fost o jertfă zadarnică. Miracolul continuității începe.

Dăinuirea imperiului internaționalizat ar fi putut să însemneze stingerea flacărei continuității. N'ar fi rămas decât masa milioanei corcice și fluctuante, întinsă între Marea Neagră și Oceanul Atlantic. Decăderea rasială a Europei s'ar fi desăvârșit printr-o contopire totală cu Asia și Africa într-o singură „cloaca gentium”, lipsită cu totul de tipuri etnice de sine stătătoare. Continuitatea românească a fost salvată prin faptul, că rezistența rasială a Dacului a fost ajutată de invaziile nordice și de fenomenul hotărîtor al creștinării.

Istoriografia veacului trecut, obsedată de anumite prejudecăți cari nici astăzi nu sunt integralmente desrădăcinate, a încercat să construiască un antagonism între germani și dacoromani. În realitate, germanul și dacul nu erau dușmani, ci aliați, împotriva internaționalismului mediteran. Monumentul dela Adamclissi comemorează o izbândă repurtată de Romani împotriva Dacilor, aliați cu Germanii, cu Bastarnii. Ca și Arminiu în apus, la răsărit se luptă Decebal împotriva dușmanului comun. Dacă Decebal ar fi fost în stare să învingă legiunile lui Traian precum Arminiu bătuse armata lui Varus, poporul dac ar fi avut o influență tot atât de hotărîtoare asupra imperiului roman în plină decadentă, pe care au avut-o popoarele germanice dela începutul migrațiunei popoarelor. Urmașii lui Decebal ar fi jucat la Bizanț același rol, pe care l'au jucat la Roma pe ruinele imperiului apusean, urmașii lui Arminiu. Ardelul ar fi devenit centrul imperiului bizantin. Pe drumurile străbătute de strămoșii lor, de Cimmerieni, de Thraci și de Frigieni, Dacii ar fi pornit spre Bizanț, spre Atena, spre Asia mică. Contactul lor cu civilizația mediterană s'ar fi înfăptuit în condiții mai favorabile și structura rasială a românismului n'ar fi suferit nici o alterare. Ar fi născut un stat puternic, peste care Asia n'ar fi putut trece. Poporul românesc n'a putut să reziste decât prin ajutorul forței sufletești câștigată prin biruința muncii.

Pentru Roma și pentru Germania, creștinarea nu înseamnă numai decât un progres. Văzută dela Roma, religia creștină

provincii. Popor de agricultori în primul rând, Dacii au continuat să locuiască mai ales satele țării lor, coloniștii romani stabilindu-se în primul rând în orașe sau în jurul lagărelor militare”. (Giurescu, Istoria Românilor, I, 111, 118).

avea, cel puțin la început, un efect disolvant. „Ce ne pasă” întreabă Orosiu, discipolul sfântului Augustin, „dacă barbarii trec granițele imperiului nostru? Trebuie să ne bucurăm, în acest caz de folosul, că, în apus ca și în răsărit, bisericile se împlinesc de Huni, de Suevi, de Vandali, de Burgunzi și de nenunmărați credincioși ai altor naționalități. Trebuie să proslăvim acest fapt ca un har al providenței divine. Căci, cum ar fi putut să pătrundă aceste popoare până la cunoștința adevăratei credințe?” Și Orosiu spune textual: „Păgubirea statului ne poate lăsa pe noi, cari râvnim spre viață veșnică, în totul nepăsători”. Roma și Germania au suferit teribil prin svârcolirile confesionale și au rămas, în consecință, până și astăzi, în era lui Evola sau Hauer, într'un anumit sens refractari spiritului creștin. Poporul românesc însă, care a primit ideea creștină în forma ei originală, iar nu prin filtrul imperialismului, n'a fost nicidecum păgubit de creștinism, n'a opus în consecință acestei idei nici o rezistență și s'a bucurat întotdeauna de o perfectă armonie religioasă. Iar oriunde s'au ivit puțin numeroasele încercări de desbinare, ele s'au dovedit a fi importate și sugerate din străinătate. Poporul românesc este singurul popor mare, a cărui misiune națională coincide perfect cu religia creștină. Acest minunat echilibru sufleteș se explică, după părerea noastră, mai ales prin afinitatea rasială a creștinismului cu românismul.

Știm dela Herodot, că Geții cred în nemurire și în imperativul unei lupte alături de Dumnezeu, alături de această încarnare supremă a binelui împotriva răului. Getul crede în cerul senin și luminos, care se luptă împotriva elementelor nearmonioase, turburătoare, împotriva norilor, împotriva furtunei, împotriva grindinei. El trage cu săgeți în văzduh, ca să gonească norii. Ideia sacrificiului eroic se manifestă în trimiterea solilor către Dumnezeu, în asvârlirea lor spre cer, în străpungerea lor pe lăncii, în concepția unei împliniri a jertfei, în cazul morții solului¹⁴). Preoțimea getă constituie un ordin călugresc prae-creștin de un admirabil ascetism. Insuși părintele creștin Clemente de Alexandria remarcă asemănarea și aminteste „uciderea celui ales” și „jalea celor respinși”.

Am amintit mai sus, că descălecarea Indoariienilor din regiunea noastră spre Persia și India este extrem de verosimilă. Religia getă este aproape identică cu cea persană. Crezul Avestelor, cadrează în ideile dominante, perfect cu crezul geților și apariția lui Zarathustra este mai mult decât o paralelă lui Zamolxe. Iudaismul postexilian, mai ales însă concepția creștină a luptei dintre lumină și întunec nu pot fi în-

14) Este cu totul altceva, când Gallii sacrifică idolilor lor niște sclavi. Geții jertfesc pe cei mai demni, cei mai destoinici dintre ei.

țese decât prin înrăurirea decisivă a spiritului persan. Trebuia să mai existe măcar o ultimă urmă a crezului get în inimile dacilor, eliberați de superstructura administrației romane dela 275 înainte. Spiritualitatea geto-dacică și creștină erau destinate dela început spre contopire. Urmașii unui Decebal, biruitor la Tapae, ar fi ridicat acest crez creștin la o strălucire, care ar fi întrecut Bizanțul lui Constantin. Populația provincială a Daciei, istovită, turburată în omogenitatea ei rasială și spirituală, după plecarea armatei romane, a reușit totuși să facă din religia creștină un admirabil instrument de afirmare națională.

Creștinarea acestei ultime ariergarde a rasei ariene descălecătoare însemna deci încheierea unui ciclu magic, o reîntoarcere deșteptătoare, care a galvanizat forțele poporului în formație și l'a înzestrat cu puteri de rezistență supraomenești. Este foarte semnificativ, ca această creștinare a poporului românesc nu se înfăptuește după, ci înaintea convertirii popoarelor vecine. Bulgarii s'au creștinat cu începere dela 864, Cehii dela 885, Polonezii dela 966, Rușii dela 988, Ungurii dela 1001, Cumanii dela 1227. Dar încă în 400, contimporanul lui Ulfila, dacoromanul Nicetas din Remesiana, desăvârșește creștinarea noastră care compensează pagubele cuceririi romane. Biserica devine nucleul de cristalizare al Românismului, iar România poartă de eșire a creștinismului.

Poporul românesc, așezat după vorba cronicarului, „în calea răutăților” rezistă tuturor invaziilor răsăritene. El stă pe locul de onoare al marelui front european împotriva orientului. Acest front al tuturor popoarelor arice trece dela munții Marocului până la Caucaz și până la Lacul Peipus. El cuprinde întreaga unitate istorică, culturală și, mai ales, rasială, denumită „Europa” după Chersonesul thracic. El cuprinde lumea nordică, pontică și mediterană. Marea mediterană, leagănul civilizației elino-latine; marea baltică, împrejurul căreia se formează lumea nordică a germanismului; și lumea pontică, punctul de plecare al rasei ariene spre Asia. Aceste trei mări devin piețele, râurile străzile cetății europene. Pentru popoarele ariene eroice, marea nu este niciodată un obstacol, ci o cale.

Împotriva acestui front, împotriva acestei trinități a centrelor culturale ariene, se îndreaptă atacul Asiei. Din deșerturile Arabiei și ale Turcestanului, din pustiul Gobi pleacă uraganul distrugător. Falanga agresorilor asiatici înaintează în trei eșeloane istorice. La nord, popoarele mongole, Hunii lui Atila, Ungurii lui Arpad, și Tătarii lui Genkis Chan; la centru, Turcii Seldgiucizi și Osmani; la sud, Semiții: Fenicienii, Cartaginezii, Arabii, Evreii.

Semiții încearcă înconjurarea frontului european dela sud. Prin marile centre cosmopolite, Constantinopol și Roma, ovreii pătrund până în inima continentului. Ei se agață de scările fiecărui popor călăreț năvălitor. Cu Arabii, ei se înrădăcinează în Spania, cu Turcii, în Balcani. Sultanii le acordă chiar mandatul asupra Palestinei, care n'a devenit efectiv, din cauza desinteresării firești a acestui popor parazitar pentru o muncă constructivă. Iar în nordul Pontului se înființează chiar un imperiu integralmente iudaic, legendarul chanat al Chazarilor. Cartaginezii, încearcă să pătrundă prin Spania și Gallia în Italia. Arabii cuceresc, pe urmele Fenicienilor și Cartaginezilor, litoralul meridional al Mediteranei. Se înfig între 700 și 1500 în Spania.

Pe calea cea largă a stepelor, care se întinde din deșerturile Asiei centrale până în Bucovina și a cărei ultimă prelungire este pusta maghiară, înaintează Hunii, (350—450), Avarii (550—800), Chazarii (700—1000), Pecenegii (850—1050), Maghiarii (1000), Tătarii (1250). Atacurile neîncetate ale acestor triburi asiatice sup legătura între lumea nordică și lumea pontică. În centrul frontului, Turcii cuceresc între 1050 și 1450 Asia Mică, în 1453 Constantinopol, distrug legătura între lumea pontică și mediterană, străpung frontul popoarelor europene în Balcani și pătrund până în Ungaria. Invazia turcă, deși venită dela sud, trebuie socotită și ea, ca și cea maghiară, care vine în aparență dinspre apus, ca o invazie răsăriteană, pornită în primul caz din Turchestan, în cel de-al doilea din Urali. Respingerea Turcilor, în veacul al XVIII-lea și al XIX-lea până la strâmtori este unul din evenimentele cele mai importante ale istoriei moderne, deși evoluția este de parte de a fi terminată.

Turcia de astăzi nu este omogenă din punctul de vedere rasial. Micul trib al oghuzilor, constrâns de mongoli să fugă în apus, se va pune mai întâi în Armenia, sub protecția lui Gelad-ed-din. Din regiunea munților Gumanici și Ermeni-Dagh, cedată lui Ertogrul de sultanul Iconiului, pornește opera de cucerire a celor patru sute de familii turcomane. În 1228, Osman, fiul lui Ertogrul, își stabilește reședința la Carageahissar-Melangenon. În 1301 cade Nicomedia, în 1326 Brussa, în 1363 Adrianopol, în 1390 Philadelphia, ultimul oraș bizantin în Asia mică. Sârbii sunt bătuiți la 1389, Bulgarii în 1393, cruciații în 1396, Constantinopolul e luat cu asalt în 1453, Trapezuntul în 1461. Dela 1473 Emirul Osmanilor ia titlul de sultan iar o sută de ani mai târziu aliotmanul se întinde din Arabia și Persia până în Ungaria și Marocul îndepărtat. Dar nu poate să fie vorba de o turcizare serioasă a unui imperiu atât de vast.

Turcii etnici nu se găsesc nici astăzi în masse compacte decât în regiunea Brussa-Conia.

Clasa dominantă se recrutează printre creștinii din Grecia, Albania, în genere, din Balcani¹⁵⁾. „Căile puterii nu erau accesibile decât străinilor”¹⁶⁾. Cei mai mulți viziri nu erau turci etnici¹⁷⁾. În curtea sultanilor, mai ales în „cafes”¹⁸⁾ nu erau decât străini. Haremul, ca și tagma ienicerilor, desleagă elita, în special dinastia, de sângele cuceritorilor¹⁹⁾.

În 1669, Ahmed Cöprülü înființează dragomanatul, încredințat mai întâi secretarului său, Panayoti. Sub succesorul acestuia, Mavrocordato, acest dragomanat asumă misiunea ministerului de externe. „Două secole după cucerire, societatea otomană nu mai era turcă, ci bizantină... dacă turci n'ar fi intrat în Constantinopol, ar exista demult în Anatolia un stat țărănesc turc destul de asemănător Bulgariei, alături de un stat

15) Numai orașele privilegiate, Stambul, Galata, Rhodos, erau dispensate de a trimite copii sultanului. Cariera strălucită a ienicerilor determină pe foarte mulți turci să strecoare copiii lor printre creștinii recrutați.

16) Între 1529 și 1536 domnește un grec din Parga, Ibrahim Pașa; până în anul 1579 un alt grec din Ragusa, Mohamed Socoli. Mohamed și Ahmed Cöprülü (1656—1661 și 1661—1676) sunt albanezi. Sub Mahmud I-ul, Turcia e guvernată de eunuc abisinian, timp de 30 de ani. Cu ocazia masacrului din Chios (1825) reformatorul Mahmud cumpără un băiat grec de 12 ani și îl trimite la studii. Reîntorcându-se din Paris, acest băiat elin devine celebrul reformator Hilmi Pașa, iar fiul său Hamdi-Bey, va continua această tradiție. Erau și demnitari ovrei, precum Ciamil Pașa și ministrul de finanțe Djavid. Ureche ne pomeneste pe Mehmed-Bey, român renegat din seminția Basarabilor, împotriva căruia se luptă Radu dela Afumați. Renegatul sârb Șisman devine guvernatorul Akdinului (1418), renegatul italian Hasan Barbarussa cucerește în 1475 Castelnuovo, masacrând garnizoana; renegatul calabrez Uluch-Ali smulge creștinilor Budua, Antivari și Dulcigno. „Cele mai teribile lovituri le-au suferit creștinii dela frații lor apostazi. Dacă s'ar cerceta istoria turcească, s'ar dovedi că aproape fiecare conducător de oaste turc nu este decât un renegat”. (Warsberg, Dalmatien, 11, 7).

17) Orhan I-ul se căsătorește cu Teodora Cantacuzino. Mama cuceritorului Mohamed al doilea este o fiică a lui Carol al VI-lea din Franța, sora reginei Esabella a Angliei. (Young, 173) Soliman magnificul se căsătorește cu o sclavă rusoaică, Roxelane. Mama reformatorului Mahmud al doilea era vara viitoarei împărătese Iosefina Bauharnais, Aimée de Rivery, prinsă de corsari algerieni și vândută haremului. Franța își datorește privilegiul ei de protectoare faptului, că mama lui Soliman era franțuzoaică, (Young, 247) iar mama reacționarului Abdul Hamid era armeană.

18) Young, op. cit., 252, 293.

19) „În Asia mică unele popoare și-au pierdut caracterul lor etnic, dar oamenii continuă să trăiască și se consideră ca turci etnici”. (Sanders, „Um die Gestaltung Europas”, München 1938, pag. 71). Migrațiunile Frigienilor dela Dunăre spre sud-est nu mai pot fi contestate. Bonetul frigian, bonetul dac și căciula Românului se trag din aceeași origine comună. Vorbind de îmbrăcămintea Geto-Dacilor Xenopol observă: „Capul la cei nobili era acoperit cu un soi de căciulă frigiană”.

armean național, analog României”²⁰⁾. Abstracție făcând de regiunea Aidin-Brussa-Conia, Turcia și în special Constantinopol, rămâne populată de neamuri, descălecate odinioară din Ardeal. Patriarhul ortodoxiei primește dela sultan un sceptru de diamanți, o gardă de ieniceri, o curte de justiție și fiscalitate. El domnește pe rând la Sf. Apostoli, Pammakristos, Vlach Serai și Sfântul Dumitru. Mișcarea reformistă a Junilor Turci pornește din Macedonia, țara de origine a lui Mustafa Kemal²¹⁾. Reformatorul încearcă să impună gândul său în stilul unui Alexandru și Constantin, desrădăcinând moravurile Islamului și înlocuindu-le prin ideile europene; pe de altă parte, complexitatea spirituală a regimului crează mitul Hititilor, o armă științifică a asiaticismului destinată să dovedească continuitatea turco-hitito-sumerică pe pământul Asiei Mici. Turcia modernă a recucerit Constantinopolul, ca să-l evacueze²²⁾. Resturile spiritualității constantinopolitane s'au refugiat în „Romania” danubiană.

Structura rasială a Ungariei seamănă cu aceea a Turciei. În zilele noastre, publicistul Zoltan Sasz regretă, că elita maghiară n'ar fi recunoscut frăția de sânge cu hanul Batu, „aruncându-se aliat cu tătarii asupra Europei” și că nu s'ar fi aliat intim cu năvălitorii turci. Încă în vara 1939, contele Teleki, o personalitate de relief oficial însemnat, declară la congresul Iazygylor că ar fi mândru de obârșia lui asiatică. Urmașii hoardei lui Arpad se leagă de cultura și istoria europeană prin activitatea mijlocitoare a elementelor ariene asimilate. Așa numita „cultură maghiară” celebra „tradiție

20) Turcii n'au avut niciodată majoritatea în Tarigrad. L'au colonizat cu Greci, cu Slavi, cu Genovezi din Kaffa.

21) Tipul fizic al reformatorului e pronunțat balcanic. Cele trei câmpuri de luptă unde Ghazi-ul și-a repurtat victoriile asupra englezilor, francezilor și grecilor, sunt situate toate pe „axa alexandrină”. La Dardanele, la Afioncarahissar și în Cilicia, în care din urmă țară generalul adună resturile fugare ale regimului prăbușit în 1918 și pregătește răscola împotriva puterilor occidentale.

22) După Kayserlingk, „turcii sunt și astăzi nomazi”. „În zilele noastre ei abandonează, în interior, nu în exterior, Constantinopolul. Ar părea deja sau încă? că nici n'au fost vreodată acolo. Atmosfera orașului este din nou, sau mai bine zis, a rămas totdeauna bizantină. Turcii n'au adăugat acestui oraș decât giamiile lor; dar la fel, precum Timur ridicase piramizile craniilor. Tot restul, corturi sau caravan-sarai-uri, a fost sau este construit pentru plecare. Dela sfârșitul războiului, turcii și-au ridicat corturile și urmând tactica părinților lor, s'au retras în stepa lor dela Ankara, așa cum Gengiskhan se reîntoarce la Caracorum. Arzându-și corturile, turcul trece dela statul otoman la republica națională, dela Stambul la Ankara, dela evul mediu la modernitate, precum strămoșii săi îndepărtați trecuseră dela pășunile de iarnă la cele ale verii”. La fel, Tenin susține în prefața operei lui Young, că turcii n'ar fi fost niciodată bine stabiliți în Constantinopol.

Juv. 164794

mileneră" maghiară, este un produs aproape exclusiv al populației premaghiare ariene. Orice Român cunoaște obârșia lui Hunyady și Corvin. S'a păstrat amintirea lui Nicolas Olahus, întemeietorul contrareformației maghiare. S'ar putea, ca Franz Déak să se fi numit în realitate Pescariu. Nu ne gândim aici la contribuția deosebit de largă a ovreilor, care se manifesta mai degrabă pe planul criticii destructive — Molnar-Klein, Laszlo-Laub, Munkaczy-Lieb, Doczy-Dux, Szereny-Stern, Herczeg-Herzog — ci tocmai la elementele constructive, cari în marea lor majoritate sunt departe de a fi maghiari de sânge. Analiza rasială a poporului maghiar, care posedă o componență mongolă peste care nu se poate trece, este abia la început. Totuși, numele ca Petoefy-Petrovici, Kossut-Kohut, Gergey-Arnold, Horthy-Horaczek, Bem. etc. dau o indicație suficientă pentru sprijinirea tezei de mai sus. Fondul asiatic al acestei rase se va manifesta mereu printr'o slăbiciune deosebită împotriva cuceritorilor asiatici. În 1241 pătrund Tătarii, în 1527 Turcii, în 1919 bolșevicii. Ungaria e salvată mereu prin intervențiile reiterate ale Europei. În 1919, de pildă, de armata română. Pe când Germania și Italia au știut să distrugă bolșevismul în țara lor cu propriile lor forțe, Ungaria nu scapă de dictatura lui Bela Kun decât prin biruința românească de pe Tisa.

Rasismul ar fi fost o armă mai eficace împotriva revizionismului maghiar decât dialectica diplomaților sau paginile pac-telor. Baza rasială a României este aceeași ca și a Europei ariene întregi. Baza rasială a Ungariei nu este ariană, ci uralo-altaică. Maghiarii sunt oaspeții nepoștiți ai Europei. Singura revendicare pe care Ungaria uralo-altaică ar putea s'o pretindă într'o Europă conștientă ariană, este aceea de a fi tolerată.

Dar și structura rasială a Rusiei este paradigmatică. A susține că cele 180 milioane de locuitori ai U. R. S. S.-ului ar fi „Ruși” cu toții, înseamnă, a susține o ficțiune, analoagă cu cea a imperiului celor „110” milioane francezi, sau celor „462” milioane de englezi. Rusia de astăzi a fost colonizată de arieni, plecați de pe meleagurile noastre. Încă astăzi, caracterul arian al Rusiei slăbește treptat dela granița noastră spre interiorul Rusiei. Rasa slavă — termenul ca atare nu este absolut corect, căci o rasă slavă nu există — s'a format în regiunea mlăștinoasă a Pripjetului, în care a ajuns, descălecând din munții Carpați²³). De aici se alcătuește, în decursul mi-

23) În acest sens Filevic, V. Leers, *Weltgeschichte auf russischen Grundlage* și Sanders „Um die Gestaltung Europas”, pag. 101. „Înainte de a intra în istorie, slavii locuiau probabil în regiunea dintre Vistula și Nipru, între Carpați și Pripjet”.

grațiunei popoarelor totalitatea popoarelor slave, națiunea poloneză, cehă, iugoslavă, iar după absorbirea elitei asiatice și cea bulgară. Aici se înființează primul imperiu rusesc, cu elita normandă, norod slav și cultură bizantină, acest stat bazat pe axa navigabilă a Volchovului și a Niprului, care se întinde dela Marea Baltică până la Pontul Euxin. Chievul, nu Moscova, devine centrul constitutiv al statului rusesc. Dela Chiev și Novgorod, statul rusesc se întinde spre răsărit supunând triburile fino-ugrice cari locuiau în regiunea Moscovei²⁴). Chiar și numele capitalei rusești mai oglindește trecutul fino-ugric al Rusiei centrale de azi. Moscova înseamnă, în limba aceasta azi dispărută, a triburilor învinse, „gârla vâcilor”. Slavizarea și creștinarea triburilor fino-ugrice moscovite a rămas superficială. După Pocrovschi și Pionticovschi, 80% din sângele moscovit de azi ar fi de origine fino-ugrică.

Invazia mongolă, pornită din stepele Asiei, distruge imperiul Cievului, și rupe legăturile dintre Marea Baltică și Pontul. În *locul mândrului Ciev, hoarda de aur înalță Moscova, a cărei fire îi convine*. Când Ivan Kalita își construiește cetatea la Moscova, îi dă numele tătar „Cremlin”. „Grattez le Russe, et Vous trouverez le Tartare”. Grație umilinței nemărginite față de Chanii din Sarai, al căror instrument credincios de dominație erau, Marii Duci ai Moscovei încasează tributul pentru stăpânul asiatic, pedepsesc, cumpără sau anexează principatele slave insolubile sau refractare. Ivan al treilea uzurpează numele de „Ruși”, care la început nu desemnează decât pe slavii din regiunea Niprului, pentru Moscoviți. După căderea Constantinopolului, Moscova devine centrul de gravitate al ortodoxiei, pe care a înjosit-o, transformând-o într'un instrument de dominație în mâna cuceritorului păgân. Istoria ortodoxiei rusești arată, că fetișismul inerent al firei fino-ugrice moscovite nu pătrunde niciodată sufletește în miezul problematice religioase, ci se învârtă mereu împrejurul dogmatizării ritualului. Certurile, dacă un „Aleluja” trebuie cântat de două sau de trei ori. (1408—1430), dacă semnul crucii trebuie făcut cu două sau cu trei degete, dacă procesiunile trebuiesc ordonate în sensul mișcării soarelui sau invers, (1479) sunt simptomatice. Intreaga literatură rusă este un protest continuu împotriva Europei, împotriva arianismului și niciodată europeizarea superficială încercată de Petru cel Mare și de succesorii săi n'a putut să transforme sufletul răsăritean al poporului moscovit. Numai poporul ucrainian s'a adaptat cu

24) Cu drept cuvânt spune Soloviev, istoriograful clasic al Rusiei vechi: „De pe malurile Niprului forța națiunii pleacă spre malurile Volgei”.

uşurinţă ritmului arian. Graniţa etnică care separă Ucrainenii de Ruşi este în consecinţă şi graniţa Europei. Printr'o coincidenţă ciudată chiar şi cuvântul „Ucraina” înseamnă hotar.

În urma autodisolvării hoardei de aur, Moscova devine executoarea testamentară a lui Genkis-Chan. Aproape fără luptă, ea ocupă Casanul (1552), Astrachanul (1556), Siberia (1555), Ucraina (1654) şi Crimeea (1774). Dar pe când imperiul se întinde până la Varşovia şi Vladivostoc, sufletul moscovit suferă în unitatea sa. Descompunerea începe cu mişcarea „răscolului” dela 1667 şi se accentuează cu introducerea forţată a civilizaţiei europene. Petrogradul a rămas o faţadă. Moscova n'a încetat să repudieze imperialismul apusean importat. Revoluţia anului 1917 înlocueşte elita străină, de origine baltică, franceză sau germană, prin internaţională evreească. Renaşte imperiul medieval al Chazarilor, într'o constelaţie nouă, împreună cu tendinţa clasică de expansiune spre apus, inerentă hoardei de aur. Armatele lui Tucacevsky şi Gay Chan înaintează pe aceeaşi cale ca şi armatele lui Batu sau Brussilow. Optsprezece ani mai târziu steaua pentagonală pluteşte deasupra Carpaţilor şi se înfige în fine pe coamele lor.

Orice stat, situat pe calea istorică de expansiune a răsăritului, va fi constrâns în sfârşit să facă o politică răsăriteană. Străvechile condiţii geopolitice istorice şi rasiste cari dictează acest dinamism inevitabil, vor rămâne în vigoare şi în viitor. Tot atât de mult vor rămâne valabile şi legile veşnice, cari determină rolul istoric al spaţiului românesc. România este o cetate înaintată a Europei. Românismul este continuatorul firesc al spiritului Romeilor, Macedonenilor şi Daco-Geţilor.

În cartea mea, „Europa eroică” apărută în ed. „Universul”, Bucureşti 1939, am schiţat ideile de mai sus în legătură cu marile mişcări de reînoire din apusul Europei. Într'o nouă carte, „România Imperială” voi desvolta trinomialul legilor călăuzitoare a priorităţii, a continuităţii şi a superiorităţii ca elemente de bază ale misiunii românismului.

Talazurile trace

I.

După legenda antică, Tracia este ţara de naştere a zeului războiului. Herodot numeşte naţiunea tracă «cea mai puternică după indieni» şi «irezistibilă, dar e unită». Marele trac Constantin, primul împărat creştin, alege peninsula tracă «Europa», care dă continentului nostru întreg denumirea de azi, întru întemeierea cetăţii credinţei universale şi imperiale.

Spaţiul tragic este cel mai important rezervor rasial al lumii ariene. Tracia de azi nu este decât o mică parte a Traciei antice. Sub numele de Tracia, Grecii nu înţeleg numai regiunea imediat limitrofă lumii lor, ci spaţiul gigantic dintre marea egeică şi Ucraina locuit de masa nenumărată a popoarelor nordice consângene. Centrul de gravitate rasial al acestui bloc de popoare puternice, numeroase şi autohtone¹⁾, al căror nume indigen era probabil „Drascoi”, nu e situat la Dardanele ci la Dunăre.

Nu cunoaştem migraţiuni dela Sud spre Nord; dimpotrivă Tracii gravitează în direcţia clasică a descălecatelor. Ipoteza unei imigrări a Dacilor dela munţii Rhodopului în Ardeal, susţinută de Tomaschek, e infirmată în mod strălucit de Pârvan. Intreaga masă tracă, dinamică şi flexibilă, se găseşte în mişcare continuă spre miazăzi. Toţi autorii sunt unanimi în preţuirea elitei lor nordice, getice. După Herodot, Geţii sunt «cei mai viteji şi cei mai cinstiţi dintre Traci». Rămaşi în lea-

1) Chiar şi Străm. pg. 120: „Nu vedem, pe cine ar fi înlocuit ei”.

gănul rasei, ei reprezintă întreaga austeritate nordică, pe când triburile emigrate spre miazăzi sunt contaminate de viciile lumii mediterane și slăbesc în forța lor militară și morală. Continuarea descălecărilor nordice împropătează mereu sângele eșeloanelor înaintate, ale căror conducere e asumată totdeauna de ultimele roșii rasiale, cari mai păstrează superioritatea sufletească și trupească a geților.

Geniul de conducere al beliducilor balcanici este o emanație directă a sufletului getic. Alexandru, Lysimach, Pyrrhos, Cantacuzinii sunt incarnațiile cele mai strălucite ale nordului getic, care supraviețuiește până astăzi în sângele poporului românesc. Tomaschek crede că Dardanismul ar fi contribuit la alcătuirea Româanismului. Nu negăm cătuși de puțin legătura dintre Româanism și Dardanism. Il socotim însă pe acesta din urmă, care a dat Bizanțului pe marele Iustinian, drept o emanație rasială a nordului getic, a cărui misiune îndrumătoare se resimte în întregul spațiu tracic. Regiunea geto-dacică propriu zisă, se întinde nu numai în Balcani, dar și departe de hotarele răsăritene ale României moderne, în Ucraina. N'a fost un obiect, ci un subiect al preistoriei. «Dacii ca popor s'au întins mai departe decât Dacia ca țară». Pe când, după Ptolemeu, baza politică a strămoșilor poporului românesc se întinde, ca și azi, între Dunăre, Nistru și Tisa, Agrippa ne arată o sferă de influență mult mai vastă: «Getica finiuntur ab oriente desertis Sarmatiae, ab occidente flumine Vistula, a septentrione Oceano, a meridie flumine Histro, quae patent longitudine milia passuum CCLXXX in latitudine qua cognitum est milia passuum CCCLXXXVI». Dacii coistoboci se așează pe calea chilibarului baltic, pe Vistula de jos. (Schütte). Tot pe malurile Vistulei se întinde poporul mixt geto-celtic al Anarților. Arsietii, apoi Bessii, ajung în Silesia. Carpii, ai căror toponimie e getică, pomeniți pe la 380 de Zosimus sub numele caracteristic de „Carpodacai” se leagă strâns de munții „Carp”-ați. Granița apuseană a Dacilor se găsește, după Strabon și Pliniu, pe malurile râului Maris, identificat cu râul de graniță ungaro-german: March. Spațiul geto-dacic cuprinde deci Ungaria în întregime. Vechea civilizație bănățeană este o poartă de eșire a motivului specific ardeleano-danubian al spiralei, care caracterizează arta preistorică a regiunii românești. Ea nu este nici panonică, nici ilirică; dimpotrivă, influențele ei se pot urmări până în arta protoetruscă a Italiei.

II.

Contemporanul lui Cesar, Boerebista, îndeplinește misiunea unificării politice a spațiului getic: «Boerebistas Getul, luând conducerea națiunii sale, a ridicat pe oamenii aceștia înrăiți de nesfârșitele războaie și i-a îndreptat prin abținere și sobrietate și ascultare de poruncii așa încât, în câțiva ani, a întemeiat o mare împărăție și a supus Geților pe toți vecinii. Ba era de mare primejdie și pentru Romani, pentru că trecea Dunărea fără să-i pese de nimeni și prăda Tracia până în Macedonia și cu Ilyrii i-a pustiit cu totul și pe Boii cari ascultau de regele Critasiros și pe Tauriscii i-a șters de pe fața pământului” (Strabon). Hotarele acestui imperiu pan-getic, a cărui capitală era probabil Argidava bănățeană, se întind până în Boemia, în Balcani și pe Bug. „Intinderea statului lui Boerebista întrecea cu mult suprafața de azi a statului nostru. Ea n'a mai fost atinsă apoi niciodată, în tot decursul istoriei românești”²⁾ (Giurescu). Boerebista ar fi întemeiat un imperiu mai capabil să reziste Romei decât Macedonia sau Mithridat. Dar conspiratorii pigmei, cari se ridică, ca și ucigașii lui Cesar, împotriva disciplinei de fier introdusă de geniul omului superior, distrug opera de unire abia înfăptuită. În fața presiunii suebe, sarmate și yazigice dacii se retrag în munți; acest ultim reduit al rezistenței cade în 101—106. Catastrofa întâmplată sub domnia lui Decebal zădărnicește pentru două milenii independența spațiului românesc.

Fresca Ateneului începe cu un cuceritor străin. Dacii au pierdut totul, în afară de onoare. Prada făcută de romani este atât de mare, încât Traian renunță la veniturile anului fiscal 106 și dăruiește fiecărui contribuabil roman 650 de denari. Minunea continuității nu începe cu plecarea legiunilor, ci cu intrarea lor în țară; continuitatea formală a limbei latine a fost supraestimată în dauna continuității reale, rasiale, a sângelui geto-dacic. Continuitatea și expansiunea românească sunt expresia concretă a stabilității rasiale a spațiului tracic. Alexandru cel Bun va stăpâni Pocuția getică, Ștefan cel Mare își va întinde sfera influenței sale domnitoare până în Crimeia tracă, iar imperiul Asanizilor, Muntenia lui Mircea și Șerban Cantacuzino reînviază sinteza balcanică macedoniană și bizantină. Departea dincolo de hotarele actuale, în Istria, în Albania, în Grecia, în Iugoslavia, în Bulgaria, în Ucraina, se mai zăresc urmele unității trace, reprezentată prin singurii moștenitori direcți ai tracismului, prin români. Națiunile exo-

2) C. Giurescu, „Istoria Românilor” I, p. 54.

tice, invadând în decursul evului mediu în spațiul tracic, au reușit să desnaționalizeze Moesia și să rupă românismul în două fără a reuși să extermină cu totul o mândră rasă³⁾. Hotarele țării nu constituiesc în consecință un maximum, ci un minimum al dreptății istorice imanente. Actualizarea potențialului imperial al continuității geto-tracice nu depinde decât de un Boerebista.

III.

Orice analiză științifică a migrațiilor ariene preistorice confirmă legile identității și continuității spațiului tracic și român. Aceste migrațiuni iradiază din România de azi, nucleul nordic al spațiului tracic, în trei direcții dominante: spre Sud, peste trecătorile apusene ale Balcanilor, până în Grecia; spre Sud-Est, trecând Balcanul răsăritean, și înaintând dincolo de Propontida, departe în Asia mică, iar spre Est, dealungul țărmului Mării Negre, legând Carpații cu Crimeia și Caucaz. Ansamblul acestor migrațiuni alcătuiește evenimentul fundamental al istoriei antice.

Numele insulei Samothrace dovedește expansiunea egeică a tracilor. Pe insulele Lemnos și Rhodos, inscripțiile trace abundă. Influența toponimică a Carpilor din Carpați se extinde până în insula Carpathos și, se afirmă, dincolo de Archipelag, în numele orașului cypriot Carpasia. Nu insistăm asupra importanței numeroșilor elini de origine thracă sau semithracă, cum ar fi Thucidide, descendentul regelui Oloros, Strabon, Menandru, Antistene, Demosthene, poate chiar Sofocle, nici asupra înrăuirilor orphice, cari modifică structura spirituală a crezului grecesc. Originea thracă a migrațiilor preistorice eline se evidențiază cu probabilitate crescândă. Străvechiul nume al „Danailor” amintește origina „dan”-ubiană,

3) Limba românilor istrieni mai era răspândită în prima jumătate a veacului al XVIII-lea, nu numai în munți, dar și pe coasta dalmatină și în insulele Quarnerului (Fischer, Herk., pg. 149). Amănunte prețioase despre trecutul românesc al Moraviei la Dumitru Crânjă, „Rumunske Wewy w Karpatech”, Praga, 1930. Orașul Walachisch-Meseritsch din Moravia ca și cetatea, azi dispărută, Vlasia, din Galizia, ilustrează expansiunea medievală a românismului. Printre minoritarii etnici se găsesc numeroase elemente băștinașe desnaționalizate. Și rasiștii străini, Guenther de pildă, observă divergențele rasiale puternice dintre maghiari și Secui. Nu vrem să intrăm în amănunte și ne mărginim să cităm lucrările d-lor. C. și M. Caragea și S. Reli (Moșile Cantacuzinești în nordul Bucovinei, Văleni de Munte, 1931 și „Amintiri dintr'un castel vechiu la Nisau”, Cernăuți, 1923). Documentele inedite din arhiva conacului autorului au fost în marea lor majoritate distruse în decursul primului războiu mondial.

precum rădăcina „Sparta” răsună în numele regilor traci (Spartacos). Insuși cuvântul Chersos ascunde rădăcini tracice. Disciplina nordică a spațiilor, fondul muzical al sufletului lor eroic, amintește pe Geți. Istoriografia personalizatoare a decadentei elenistice atribue constituția lycurgică unui singur om excepțional. Dar acest stat sătesc, această tabără de ostași oțeliți, păstrează sistemul de organizare al clanurilor cuceritoare, descălecate dela nord. În timpul migrațiilor. Elada întreagă era populată de triburi de structură asemănătoare. Pe măsură ce rostul elinilor decade din punct de vedere rasial și politic, se va afirma egemonia stăpânilor spartiați rămaș printr'un conservatism admirabil la nivelul virtuților migrației dorice, asupra Peloponesului, apoi asupra Greciei întregi. Când Sparta este prinsă și ea în vârtejul decăderii, se va înălța imediat „basileia balcanică” a Macedonenilor, a căror origine „moesică” este susținută de Hellanicos.

Talazurile trace se întind asupra întregii peninsule balcanice. Elita getică înaintază până în împrejurimea Salonei ilirice. Daorsii (Daversii) ating malurile Adriaticii. Toponimia regiunii Salona-Appollonia este edificatoare. Tabula Peutingeriană arată, pe drumul Narona-Scodra, stațiunile Asamo, Adzizio și Berzumno, aproape identice cu Samus-Asamus, Azizis și Berzobis din Banat și Ardeal. Edonii nordici, dintre Strymon și Nestos, sunt stăpâniți pe la 300 de regele Geta, care domnește asupra împrejurimilor Pangeului. Trausii se așează pe malurile Strymonului, la Besudava, deci în vecinătatea Sofiei de azi. La răsărit înaintază poporul Corpilor, identificat cu Carpii, întemeietorii orașului Carpudaimon la nordul Heamului. Valea Oescului și valea Hebrului se getizează. Pretutindeni răsar orașele descălecătorilor și pretutindeni răsună numele caracteristic de „Dava”. Pulpudava și Uscudava mai dăinuesc și azi, sub numele de Philippopol și Adrianopol.

Coborând valea Hebrului (Marița), valurile nordice trec dincolo de Propontida. Coloritul arian al Asiei mici nu se datorește elinilor. Desigur, grecii, pornind dela Tenedos și Lesbos au întemeiat Cyme, Smyrna și Magnesia; într'un ritm foarte viu au urmat alte colonii, Ephesos, Colophon, Priene, Halicarnas, Phocaia, Miletul. Colonizarea greacă nu se mărginește la coasta apuseană, ci se întinde și în Propontida, unde găsim Cyzicos, Lampsacos, Perintul, Chalcedonul, Bizanțul și pe malurile Pontului Euxin, unde apar orașele Sinope și Trebizonda. Grecii au încercuit Asia mică, colonizând litoralul ei. În schimb, popoarele dunărene năvălesc pe „axa ariană” în inima continentului.

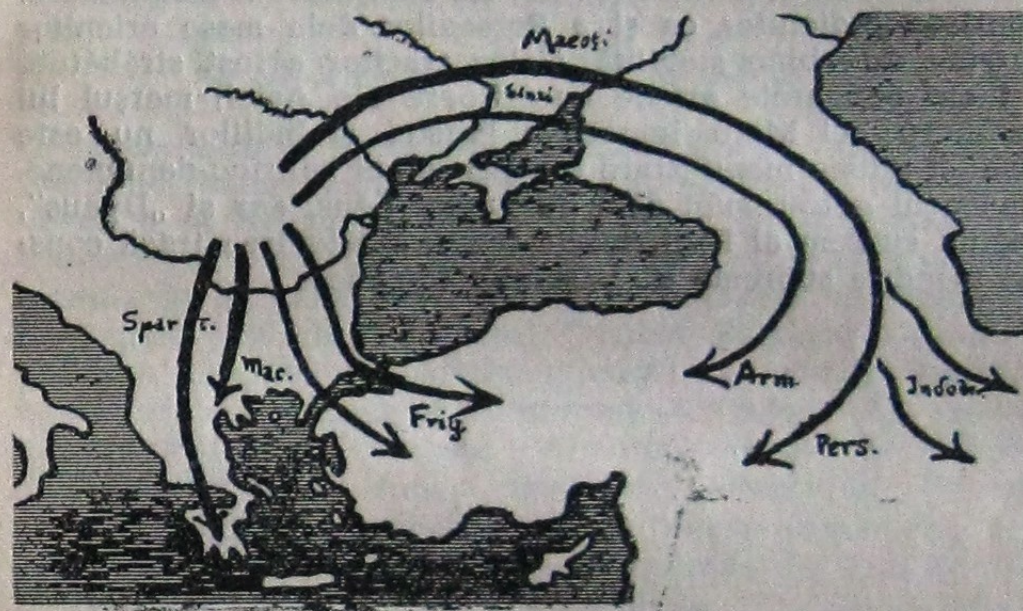
În veacul trecut, s'au descoperit cele șase straturi ale ruinelor troiene, cari dovedesc revărsarea continuă a maseilor ariene în Asia. Pârvan datează imigrația Trerilor balcanici de pe Oescus, împreună cu aceea a Cimmerienilor — probabil sub conducerea Geților — pe la 600 înainte de Hristos. Năvălitorii trec dincolo de Troia, spre Abydos-Adrammytion. Trallii traci întemeiază pe malurile golfului astacenic, Trallion. Numele Dardanilor din Serbia zilelor noastre răsună în „Dardan”-elele și la „Dardu”-poris. Capora carpodacică de pe Tyras seamănă cu Cepora byzantină, Abrittus din Getia crobryzică cu Abretene din Mysia. Orașul Sangia sau Sangas, poate și râul Sangarios, amintește Sangidava dacă. Râurile Tiarantos și Argessis din Bythinia se leagă de geto-daicul Tiarantos și Argesis-Argeșul, Moesia „bulgară” cu Mysia asiatică, Eneții din Pind cu cei din Paphlagonia. Pomenirea prin Diodor a Tracilor bythinici este neîndoelnică. Karsiai din Mysia derivă din Carsium din Dobrogea, poporul bythinic „Caucones” din „lancoenses” (Dacia). Toponimia Asiei dovedește rolul hotărâtor al elitei geto-dacice; dincolo de Chalcedon, se înalță orașul Dacybyza, simbol al expansiunii dunărene.

După savanții kemaliști statul hitiților ar fi constituit o avangardă a turanismului — o interpretare, care seamănă cu tentativele istoricilor unguri, de a dovedi că Arpad n'ar fi fost primul maghiar în Panonia. Pe la 1200 înainte de Hristos, statul hitit e înlocuit prin acel al frigienilor ardeleni. Imperiul „căciularior” frigieni este de factură robustă, ca și caracterul legendarului țaran Gordias, precursorul cesarilor ciobani ai imperiului roman între 200 și 600. Dar pe carul țaranului Gordias se încarcă bogățiile lui Midas. Roiurile proaspete ale Trerilor, Edonilor, Cimmerienilor, năvălesc din Balcani în Asia, măturând statul predecesorilor lor frigieni, degenerați.

După ocuparea orașelor Abydos, Antandros și Sinope, masa ariană se lovește pe la 675, în Capadocia de rezistența Assyriei. Dar Ninive și Lydia cad în 606 și 546 în mâna cuceritorilor arieni. De atunci, majoritatea triburilor Asiei Mici, Paphlagonii de pe Halys, Carienii de pe Meandru, chemați ca mercenari la Ierusalim, Tramalii, Lycienii și Lelegii au un pronunțat colorit arian și dunărean. Timp de 1500 de ani, Asia mică rămâne în stăpânirea rasei ariene. Bătălia dela Mantzikert din 1070 după Hristos n'a distrus numai opera constructivă a Bizanțului, dar și aceea a Persanilor, a Macedonenilor, a Seleucizilor, a Romanilor și aceea a lui Mithridat. Totuși, turanizarea Asiei mici, începută dela 1070 prin Selduczi și continuată dela 1500 prin Osmanii, nu este rasială, ci numai religioasă. Gonind pe Greci, kemaliștii n'au eliminat decât o

mică parte, târziu emigrată, a rasei ariene. Masa turcită a populației descinde din popoarele balcano-danubiene ⁴⁾.

A treia cale a migrațiunilor tracice duce dealungul țărmului nordic și estic al Mării Negre. Ptolemeu mai cunoaște un „Clepidav” dincolo de Tyras. Așezările compacte ale Geților se întind până la Nipru. Mateescu citează 41 de nume tracice pe la Olbia; Pârvan adaugă încă 17. În veacul al treilea înainte de Hristos roiurile getice înaintează până în Crimeia; ultimele lor urme se zăresc între Nipru și Cuban. Pârvan leagă Sarzii balcanici, a căror capitală Sardica va deveni Sofia bulgară, cu Sarzii de pe gurile Niprului. Tot lui Pârvan se

datorește constatarea interesantă, că insula, deservind drept bază maritimă a primilor coloniști milezieni pe la Olbia, păstrează până astăzi numele Berzan, derivând din geticul Berzobis-Bersamae-Berzumno, Burziaion-Berzana. Cuvântul getic pentru culoarea albă se mai regăsește în limba lituană pentru mesteacăn, iar în românească și albaneza modernă pentru barză. Rostovțev descrie inscripțiile tracice din Panticapeon, din veacul al VI-lea și sanctuarul tracic al Mangopului tauric, cu al cărui ultim vlăstar se va încuscri, două mii de ani mai târziu, Ștefan al Moldovei. Numele de Rhoimetalces, Co-

4) Celții, respinși în 279 î. d. Ch. de Greci, se fixează în 235 după lupte crâncene cu Antiochos I Soter și Attalos I din Pergem, în Phrygia mare, denumită de atunci înainte, Galatia. Ancyra, capitala Turciei kemalistice, va fi sediul lor principal. După moartea ultimului suveran de sânge galic, Dejotarus, Galatia devine o provincie romană (25 d. Chr.).

tys, Rhescuporis, Spartocos, dovedesc coloritul balcanic al regalității bosporitane, care stăpânește gurile Don-ului. Invers, preoții zeilor taurici vor oficia la Caverna (Jiricek), iar Mangalia-Kallatis, răzvrătită împotriva diadochului Lysimach, va fi susținută de bosporitanul Eumelos.

După Strabon (XII, XIII, 4, 5) numele și populația Caucazului ar fi de origine „balcanică”. Arhișul armenesc amintește Argișul tracic și numele regelui armean Argestis, pomenit în „Strămoșii” (95) ar deriva din aceeași rădăcină comună. Cuvântul persan și osetic dan-a (apă) derivă dela Danubius-Danastus-Danaprus-Don. Pomenirea prin Herodot a Tracilor și Indienilor în aceeași frază (IV/99) nu este deloc întâmplătoare. Coborîrea Indienilor ca și a Persanilor dela masa arienilor europeni este bine stabilită. Calea tracilor a fost străbătută de toate popoarele ariene cuceritoare ale Asiei; marșul lui Alexandru cel Mare împotriva Persiei și Indiilor nu este prima, ci ultima manifestare a expansiunii balcano-danubiene. Dumnezeu geto-român este nu numai Zeus, dar și „Dyaus”, stăpânul suprem al Panteonului indic. Moștenirea tracă constituie mândria supremă a rasismului românesc.

Cesarii ciobani

Migrațiunea Macedoneană. Arianizarea Asiei mici s'a înfăptuit esențialmente prin Balcani și Bosfor. Migrațiunile veacului al XII-lea și al VI-lea înainte de Hristos aduc pe Cimmerieni dincolo de strâmători. Patru secole mai târziu urmează migrațiunea macedoneană. Grecii se infiltrează prin Dardanele, înființează Perintul, Cyzicul, Bizanțul și profită de pulsarea continuă a schimbului eurasiatic. Dar propulsiunea balcanică este elementul primordial și fundamental, pe când parazitismul elin alcătuiește elementul secundar și accesoriu.

Macedonenii nu sunt o emanație a elenismului. Hellanicos susține emigrația lor preistorică din Moesia dunăreană. Spiritualitatea suprapusă a elenismului ascunde un fond de austeritate ilirică care deriva de getismul nordic. Dominarea elinilor democratizați și degenerați prin proaspetele eșeloane rasiale ale nordului nu este o excepție, ci o regulă a istoriei. Cu același drept, cu care s'a vorbit de o migrațiune preistorică dorică, se poate vorbi și de o migrațiune istorică macedoneană.

Spiritualitatea admirabilă a grecilor a fost mereu compensată prin incapacitate imperială. Filip și falanga distrug pe Demosthene și democrația¹⁾. Congresul corintic din 337 numește pe învingătorul nordic „strategos autocrator” al unei ligi pelenice. Un „Synedrion” suprem reunește toate statele grecești. „Barbarismul” balcanic pregătește baza, peste care se va înălța epopeea alexandrină.

Manifestul „Philippos” al lui Isocrate, care invită pe regele Macedoniei să orânduiască haosul elin și să cucerească imperiul Achemenizilor persani depășește în îndrăzneală și chibzuință spiritul contemporanilor. Isocrate sfătuiește pe macedoneni să se mărginească cu Asia mică, dela Cilicia medi-

terană până la Sinope pe Pont. Isocrate descrie pentru prima oară hotarele bizantinismului. Propunerile de pace făcute de ultimul Achemenid, Dareios Codomannos, după înfrângerea dela Issos corespund ideilor lui Isocrate; cedarea provinciilor dinspre apus de Euphrat. Dar în ciuda sfaturilor lui Parmenion, Alexandru răspunde, că nu pot să existe două astre solare pe cer.

Evul mediu a văzut coexistând două state moștenitoare ale Macedoniei și Persiei; Bizanțul și statul Sasanizilor, granița imperiilor formând-o tocmai Euphratul și se obișnuiește să se denumească această dualitate imperială „ochii lumii”. Isocrate, Dareios, Parmenion, s’au arătat mai prevăzători decât Alexandru. Totuși, sinteza balcano-iranică a lui Alexandru, departe de a fi lipsită de importanță, pregătește viitoarea sinteză bizantină. Căsătoriile mixte din 324, introducerea ceremonialului Achemenizilor, adaptarea purperei, diademei, chiliarchiei persane, încadrarea iranienilor în falanga și întrebuințarea constantă a calei imperiale persane marchează etapele pregătitoare ale viitoarei contopiri realizate de Dioclețian și Constantin.

Dintre succesorii lui Alexandru, Lysimach este acela care se apropie cel mai mult de funcțiunea împăraților bizantini ale erei postcreștine. Numit în urma morții lui Alexandru (323) guvernatorul Traciei, el ridică plecând dela această balcanică, un imperiu nou. Precum Philippos era căsătorit cu Geta, fata regelui trac Cotelas, Lysimachos se va căsători cu fata lui Dromichaite. Contingentele trace²⁾ bat în 313 pe Callatieni și pe Lycon, comandantul flotei pontice a Diadohului asiatic, Antigonos. La 308, Lyimach se numește basileus, trece în 307 în Asia și obține în 301, coalizat cu Seleucos și ajutat de elefanții indieni ai lui Candragupta, biruința dela Ipsos, în Frigia

1) Macedonia minusculă, care abia atinge o zecime din mărimea teritorială a României întregite, reușește să reunească cu o repeziune uimitoare întreaga peninsulă balcanică sub steagurile ei. Șapte ani după înscăunarea lui, Philippos cucerește Thessalia. În 348 cade Olyntul, în 346 Delphoi. Marea Neagră este atinsă în 342, iar un an mai târziu Thracia a devenit o provincie macedoneană. Dominarea strămtorilor, încercată în 340 încă nu reușește; Philippos este respins în fața Bizanțului, ca și Ștefan cel Mare în fața Chinei. Dar în 338 coaliția thebanoteniană este sfărâmată la Chaironeia. Grăsoane macedonene intră în Chalcis, Corint și Ambracia și îngrijesc de disciplinarea lumii grecești.

2) Contribuția tracă la expansiunea macedoneană este puternică. Sitalces salvează viața lui Alexandru. Pe când grecii în genere se opun, oștirea alexandrină este esențialmente balcanică.

mare, unde peste 2000 de ani grecii vor fi goniți din Asia prin Cemal³⁾. În 292, Lysimachos încearcă să cucerească ținuturile geților transdanubieni; în 288 el anexează jumătatea Macedoniei, dela 284 înainte o stăpânește în întregime. Pe Hellespont se înalță noua capitală a imperiului, Lysimachia, precursora Bizanțului bosporitan⁴⁾. Dar în 281 Lyimachos cade pe câmpul de luptă dela Curupedion, în apropiere de vechea capitală a Lydiei, și creațiunea lui politică, care ar fi devenit înaintemergătoarea Bizanțului medieval, se desface în bucăți. Un Lysimach biruitor ar fi ridicat capitala lui de pe Dardanele deasupra Antiochiei și Alexandriei; poziția geostrategică incomparabilă, a Lysimachiei ar fi întunecat centralele excentrice ale Diadochilor syrieni și egipteni. Abia 600 de ani după genialul Lysimach, Constantin cel Mare va deveni realizatorul sintezei balcano-bizantine, impuse prin necesitățile geopolitice și istorice ale axei ariene.

Axa ariană. Câmpurile clasice de luptă ale lui Alexandru cel Mare, dela Granicos (334), Issos (333) și Gaugamela (331) sunt situate pe aceeași axă, pe care înaintaseră, acum patru milenii, poporele ariene spre Asia, pe care s’a hotărât soarta lui Cyrus, Xenophon și Lysimach și care a devenit coloana vertebrală a imperiului bizantin. Centrul de gravitate strategic al Romei se mută, după cucerirea Macedoniei, în Balcani. Bătăliile hotărâtoare ale războaielor civile, dela Pharsalos (48), Philippi (42) și Actium (31) evidențiază importanța crescândă a spațiului traco-illiric. Septimiu Sever devine împărat în virtutea puterii sale de conducător al contingentelor illirice. Asediul Bizanțului și bătălia dela Nicea îl fac stăpânul imperiului. Bătăliile lui Decius, Claudius și Valens, la Abrittus, Naissus și Adrianopol, în 251, 269 și 378 sunt acțiuni de apărare ale axei alexandrine împotriva presiunii excentrice gotice. Teatrul luptelor externe și interne ale imperiului se mută dela Traian înainte definitiv pe axa Carnuntum-Constantinopolis-Ctesiphon. Luptele претенțiilor se desfășoară călare

3) Pe când Seleucos moștenește răsăritul iranian, Lysimachos obține Asia mică. Ca o zonă neutră, se intercalează între hotarele ambelor puteri mari un șir de stat tampoane, sub stăpâni locali indigeni; Pontos, Armenia, Cilicia, Capadocia. Este o situație aproape identică cu cea a evului mediu și granițele corespund în genere cu planul lui Isocrate și realitatea bizantină.

4) Nu este absolut sigur, dacă în 309 s’a mai înființat o a doua Lysimachia pe istmul Perecopului, care leagă Crimeia de stepele sarmate.

pe axă⁵⁾, a cărei importanță este întărită prin Constantin cel Mare și ridicarea în 326 a Bizanțului la rangul unei capitale. Numele Bos-forului simbolizează sensul geopolitic al Constantinopolei. „Trecerea boilor” din Balcani în Asia, legarea „Europei” tracice cu Asia este misiunea primordială a acestui oraș. În urma dispariției imperiului apusean, jumătatea asiatică a axei dela Constantinopol până în Cilicia crește în importanța ei, devenind calea clasică de apărare și atacare a Bizanțului⁶⁾.

Tentativele de expansiune excentrică, apuseană, a lui Pyrrhos, Spartacos, Iustinian, n'au fost încununate de succes. Imperiul bizantin pierde repede provinciile situate în afară de axă — Italia, Siria, Egiptul, Africa și s'a consolidat în limitele istorice ale lui Isocrate, Parmenion și Lysimach. Eșecul cruciadelor se datorește în mare parte excentricității lor geostrategice. În loc de a sprijini Bizanțul amenințat și a recucerii Asia mică, cruciații risipesc timp de două veacuri elitele apusene în Siria și distrug cetatea creștinismului în 1203 printr'o lovitură transversală; flota celei de a patra cruciade intră prin Dardanele ca și flota aliaților în 1918. În consecință, Constantinopolul și axa ariană cad în mâna turcilor, devenind instrumente de amenințare împotriva Europei ariene. În calitate de cetate anticreștină, Constantinopolul se transformă într'un centru de orientalizare, regresiune și barbarizare a spațiului bizantin. Legătura dintre lumea pontică și Mediterana este întreruptă. Manevrele pe linia interioară ale oștirilor oto-

5) În 284, Dioclețian e învins la Margus, aproape de gurile Moravei, de armata lui Carinus și învinge totuși prin căderea adversarului său. Soarta atacului prin surprindere deslănțuit de Maximinus Daza împotriva lui Galeriu se decide în 313 în Tracia, între Adrianopol și Constantinopol. După înfrângerea lui, Daza se retrage până în Cilicia, unde dispăre „morte simplici” de pe scenă. Constantin cel Mare bate în 314 pe Liciniu la Cibal, aproape de Sirmiu sârbesc, apoi la Adrianopol, iar, după reluarea ostilităților în 323, tot la Adrianopol, la Chryopolis lângă Constantinopol și la Chalcedon. Pe axă se decide bătălia dela Mursa, care pecetluiește în 351 înfrângerea lui Magnentiu și înălțarea lui Constantiu, nimicit la rândul lui prin atacul lui Iulian Apostata, care înaintează în 361 cu armata lui dela Naissus-Niș spre Constantinopol. În urma morții lui Constantiu întâmplată la Mopsucrene în Cilicia, Iulian birue fără luptă. La Siscia, aproape de confluența Savei și a Culpei, Theodosiu cel Mare îl doboară pe Maximus, în 388.

6) Dela împăratul Theophilos (829—842) înainte Bizanțul va fi legat cu granița printr'o linie de telegraf optic, plecând dela muntele Auxentin lângă Chrysopolis și întinzându-se dealungul „axei” (Olympul dela Brussa și muntele Argeios aproape de Caesarea) până la castelul Lulon pe crestele munților Tauros.

mane se vor desfășura însă și acum pe linia Bagdad-Brussa-Belgrad. Europa eroică, care cucerește între 1500 și 1900 toate continentele, se mărginește cu penetrația pacifică simbolizată prin linia orient-expresului.

Roma și Balcanii. Afirmatia profesorului Léon Homo, că masa Italicilor ar fi imigrat dela nord-est, din regiunea Maramureșului, este departe de a fi fantezistă. Contribuția largă a Ilirismului⁷⁾ la sinteza italică este incontestabilă și se mai recunoaște prin răspândirea sufixului toponimic -ona (Salona, Verona) până în inima Italiei și s'a vorbit, cu o anumită exagerare, de un „lac iliric”, ce-ar fi fost Adriatica, înainte de a deveni „mare nostrum” sau „mare nostro”⁸⁾. Războiul dintre Romani și Epir în 281—272 este prima întâlnire istorică în luptă a romanismului cu balcanismul⁹⁾. Pyrrhus va fi urmat în această luptă de Philippos al V-lea și de Perseus. Bătăliile dela Cynoscephalae (198) și Pydna (168) consacră învingerea Macedoniei. Ideea Epiroților și Macedonenilor, întemeierea unui imperiu apusean cuprinzând Balcanul și Italia meridională, n'a reușit; individualismul anarhizant al graeculilor sabotează acțiunile lui Pyrrhos, Philippos și Perseus, care din urmă încearcă să atace Italia pe la nord printr'o coaliție¹⁰⁾. Balcanismul mai vădește un episod de epopee în lupta sa antiromană; rezistența eroică a tânărului trac Spartacus, evadat în decursul războiului mithridactic din școala de gladiatori dela Capua. Marele revoluționar, care răzvrătește sclavii peninsulei italice întregi, vroia să ducă masa celor eliberați dincolo de Alpi și să-i colonizeze în regiunea dunăreană unde era să se formeze imperiul lui Boerebista. Genialitatea conducătorului trac nu putea să se împace cu prădălnicia masselor¹¹⁾. Spartacus cade, Balcanul e supus. Dar n'au trecut

7) După expunerile admirabile ale d-lui profesor Balotă, Ilirienii nu sunt o rasă de sine stătătoare, ci o variantă a rasei trace. Deosebirile se datoresc condițiilor geografice.

8) Străm. 246.

9) Mommsen vede în ciocnirea dintre Pyr și Roma „o luptă dintre miliție și mercenarism, între cohorte și falangi, între regimul senatorial și regalitatea militară, între forța națională și talentul individual”. Această formulă retorică este incompletă și inexactă. Nu putem să ni-l înfățișăm pe Pyr ca reprezentant al individualismului; mai degrabă acest rol incumbă Grecilor. Epiroții ca și Macedonenii întrușipează această admirabilă disciplină balcanică, care a creiat falanga. (După Străm. 231, Pyr ar fi căzut în Italia; în realitate el moare după reîntoarcerea sa, la Argos).

10) Perseus încearcă a deslănțui „o migrațiune de popoare, care ar fi anticipat politica bizantină a veacului al V-lea după Hristos” (Eduard Schmidt, 1896).

11) Spartacos atrage pe sclavii Campaniei, bate mai multe oștiri romane și își extinde stăpânirea asupra Lucaniei și Bruttiului. În anul 72,

trei secole și spiritul balcanic va traciza întregul imperiu roman. Incepe era Cesarilor ciobani.

Cesarii ciobani. Ridicarea prin armata dunăreană a lui Spetimi Sever în 193 după Hristos ¹²⁾ inaugurează epoca balcanică a imperiului, care va dura până în 610. Sever, ce-i adevărat, încă nu este de origine balcanică. Faptul că tatăl său, guvernatorul Panoniei, purtase numele de Geta și că fiul lui Sever se cheamă la fel simbolizează prețuirea Geticului ca atare. Spațiul tracic începe să-și reafirme puterea sa istorică inerentă; în 202, garda balcanică va înlocui pretorienii Romei. Caracalla (211-217) se complăce în rolul Marelui Macedon; el ridică statui în onoarea lui Alexandru și formează o „falangă macedoniană”. Ostașii acestei falange poartă nume istorice celebre prin vitejia alexandrinilor iar însuși împăratul poartă costumul cuceritorului legendar și își însușește numele de Aurelius Alexander ¹³⁾.

Nu intrăm în amănuntele fratricidului, care elimină pe Geta, a cărui înscăunare era plănuită de provinciile dunărene. Caracalla, la rândul lui, e omorât în Mesopotamia, unde încearcă să întunece gloria lui Alexandru. După interregnumul scurt al prefectului Macrinus (217) susținut de garda illyrică, Domnia trece la Eleagabal și Severus Alexander. Primul, biruit de illyrienii lui Macrinus, dar înscăunat din cauza lașității adversarului, se va complăce în rolul unui zeu syrian, cel de al doilea în rolul lui Alexandru Macedon, înfruntând puterea persană renăscută a Sasanizilor.

Balcanismul integral începe cu Maximinus Thrax (253—238). „Indigenii ajung acum stăpâni pe sud-estul european, romanicii de sânge latin ca și cei cari păstrează în numele lor amintirea originii trace” ¹⁴⁾ spune d-l Iorga, urmând formula

o parte a oștii sale se separă de el sub conducerea Gallului Crixus și este distrusă de Romani. Spartacus bate dincolo de Appenini pe Consulul Clodianus, apoi pe celălalt consul Gellius, iar în Picenum armata consulilor reușește. Marea idee care stă la baza mișcării revoluționare, între obșnuitele revolte sociale; Sclavii refuză să plece spre Dunăre. Spartacus mai bate pe consulul Mummius, se retrage în fața presiunii unei armate superioare la Bruttium, străpunge iarăși cordonul lui Crassus și fără îndoială ar fi avut încă strălucite victorii, dacă nu ar fi fost răsit de masa partizanilor săi, cari sunt împrăștiați și masacrați de romani. În Lucania, Spartacus moare ca un erou, sucombând unei mase infinite superioare romane.

12) După „Ist. Rom.” II/924 Sever s’ar fi ridicat împotriva lui Commod. Acest împărat e asasinat însă la 1.I.193 și în locu lui vine Pertinax.

13) Este aceeași tendință de resurrecție a macedonenilor pe care o vom întâlni după mai mult de 15 secole la țării ruși, cari vor simboliza misiunea lor expansivă prin numele de Alexandru și Constantin.

14) „Ist. Rom.” II/313.

lui Mommsen a unei „ilirizări” a imperiului ¹⁵⁾ Philippus Arabs (244—249) ar fi fost „peste originea lui arabă” de origine balcanică și el (Philippus Arabs Thraconites). Numele lui Philippus este un indiciu de reînviere a macedonismului, care se va manifesta în schimbarea numelui orașului Palpudava în Philippopol.

Armata dunăreană își afirmă întâietatea și după căderea lui Philippus, ridicând în 249 pe Decius, originar din Bubalia, situată în Panonia de jos. El cade în 251, împreună cu fiul său, la Abrittus în Moesia de sus în lupta împotriva Goților și este urmat de împărații provinciali Aureolus, Ingenius, Saturninus și Regilianus, originari din Illiric, din Moesia și chiar din Dacia. Acest Regilianus, cel mai interesant dintre vestiții „treizeci tirani” pe la 260 „erat gentis daciae, Decebalii ipsius, ut fertur, affinis” ¹⁶⁾. Pe monedele lui, ca și pe acele ale lui Aurelian, apare simbolul soarelui. El este ales de provincialii, cari îl părăsesc însă în curând, de frica teribilului Gallien, ucis la rândul lui în 268 de șeful Cavaleriei dalmatiene și un legat al armatei dunărene. Viitorii împărați illyrieni, Claudiu (268—270) și Aurelian (270—275) ar fi fost inițiatorii asasinatului.

Aurelian e fiu de țăran din viitoarea „Dacie ripensia”, mama lui era preoteasa unui cult al soarelui în regiunea Dunării de jos; și pe monedele lui, ca și pe acele ale lui Regilian, figurează soarele, „sol invictus”. Probus (276—282) și Carus (282—283) precum și Numerianus și Carinus (283—284) sunt illyrioți și ei, ca și marele Diocles din Diocleia, inițiatorul iranismului integral ¹⁷⁾. Galeriu, colegul imperial al lui Dioclețian, fiu de cioban gigantic, ca și Maximinus Thrax, ar fi fost de origine dacă ¹⁸⁾. Constantius Chlorus, tatăl lui

15) „Nu numai demnitatea supremă e reținută un timp de oameni născuți în peninsula balcanică, — înainte de 200 împăratul Pertinax fusese procurator decenarius în Dacia și în mai multe rânduri avusese un rost în apărarea Dunării, iar ultimul Praeses Daciae, Simonus Proculus Iulianus, sub Gordian, era de pe la Serdica și guvernase Tracia”. — „Conducătorii nu sunt romani, ci Illyrieni, deci oameni dintre Marea Adriatică și Neagră. Dar cultura și tradiția romană, mai ales cea militară, i-a făcut capabili, să scape încăodată lumea antică. Nu era nici o plăcere, ci o soartă nefastă, de a deveni un împărat roman. Incapabilii nu îmbracă purpură decât sub constrângere, și cei mai buni nu se precipită la domnie ci recunosc în ea o datorie, un destin. Înălțarea morală este indiscutabilă”. (Buckhardt, Const. ed. IV, pag. 20).

16) Originea dacă e atribuită și lui Aureolus, fiu de cioban, ca și Maximinus Thrax, ucis prin trădare la Aquileia în 236, de reacțiunea romană.

17) Diocleia, orașul natal al lui Dioclețian, e aproape de Cattaro de azi.

18) D. C. Cerkez relevă într-un studiu extrem de interesant, (Univ. 18.II.1940) părerea savantului danez Kinch: „Galeriu, dac de origine,

Constantin cel Mare, este de origină balcanică și el¹⁹⁾. Vărul lui Galeriu, acest precursor ultrapăgân al lui Iulian Apostata, poartă numele simbolic de Maximinus „Daza”. Maximian, celălalt împărat numit de Dioclețian, e fiu de țaran din Sirmium; pe câmpurile muncite de părinții săi se ridică palatul său imperial. La Naissus (Niș) se naște marele Constantin, a cărui mamă era o simplă cârciumăreasă localnică ridicată, ca și 2000 de ani mai târziu, Caterina, în rangul unei împărătese.

Dioclețian desăvârșește detronarea Romei. Împăratul își mută reședința la Nicomedia bythinica, apoi la Salona Dalmatică, și lichidează privilegiile pretorienilor pretențioși și a senatorilor servili. Dictatura „Sabarariilor” asupra imperiului absorbă forțele balcanice în interesul lunei romanice. Ierarhia imperială este răsturnată printr-o revoluție antiintelectuală a caracterelor care pregătește biruința morală a creștinismului.

Nu facem aci istoria lui Constantin cel Mare, care ridică, ajutat de ostașul trac cu nume regal, Valeriu Rhometalca, creștinismul la rangul său convenit. Pe chersonesul tracic, un trac romanizat ridică capitală nouă imperiului. Împărțirea imperiului în 335 arată importanța covârșitoare a regiunii balcanice²⁰⁾. După căderea ultimului reprezentant al dinastiei constantiniene, Iuliana Apostata (361-363) care încerca și el să pășească pe calea lui Alexandru cel Mare și dispariția cumnatului său Procopiu, stăpânirea balcanică continuă prin Domniile panonice ale lui Valentinian (364—375) și Valens (364—378). Fiii

pierzând primul războiu făcut cu legiunile romane, pornește al 2-lea război (din 297) cu armata dacică... pentru a da satisfacție poporului dac și a spulbera rușinea Columne Traiane din Roma”. După Lactantiu, „Galerius a mers până acolo, că a vrut să schimbe până și titulatura: Să nu se mai numească imperiu roman, Sed Daciscum cognominaretur”. Buckhardt, op. cit., pag. 47 pomeneste origina dacică a lui Galeriu.

19) Constantin e un văr al lui Claudiu Gothicul; „il appartenait, par son père, Constantius Chlorus, à une famille noble de la Mésie”. (Vasiliev, *Histoire de l'Empire byzantin* I, 53).

20) Cei mai mulți dintre împărații balcanici sunt uciși de soldații anarhizați din cauza disciplinei de fier, impusă legiunilor desfrânate în numele unui ideal superior. „Italia gentium domina gloriae vetustae, Pannonia virtute”. Contingentele ilyrice, „lovianii” și „herculianii” sunt în fruntea tuturor regiunilor. În Paneg. gen. Maxim. C. 3 misiunea eroică a regiunii dunărene apare evident. „In quibus (provinciis) omnis vita militia est”. Nu este exclus, ca vreo legătură mistică să fi unit pe cei mai importanți dintre fiii aceștia a Balcanilor. S'ar putea să existe legături între cultul cavalerilor gemeni și dualismul dinastic introdus de Dioclețian și Maximin, născuți amândoi în aceeași zi, dualism, care se oglindește, poate în relief în Porphyry din Veneția, care înfățișează Constantin Chloru și Galeriu. Tetrarchia Dioclețiană congresul din Carnutum din 307, personalitățile balcanice ale lui Liciniu, Galeriu, și a demonului Daza au un colorit pronunțat magic iranic, care pregătește lumina creștinismului biruitor prin opera lui Constantin.

lui Valentinian Gratian (375—383) și Valens, căzuți, primul printr-o revoltă, al doilea prin mâna Goților la Adrianopol, sunt înlocuiți prin spaniolul Theodosiu (375—395). Acesta însă se leagă de soarta dinastiei valentinienne prin căsătoria lui cu Galla. Tradiția militară a spațiului dunărean e afirmată prin marele Aetius, originar din Durostor, prins încă ca băiat de Goții lui Alaric și dus ca ostatec în tabăra Hunilor, pe cari îi va birui în Gallia, pe câmpurile catalaunice, în 451. Aetius este sufletul rezistenței romane între 423 și 454. Marcellinus din Moesia este continuatorul lui.

Imperiul apusean se destramă până în 476. Fiii Gallei și ai lui Theodosiu, Honoriu (395—408) și Theodosiu II (408—450) stăpânesc răsăritul. Dela 455 înainte, dinastia răsăriteană se stinge iarăși în linia ei bărbătească. După Domnia senatorului trac²⁰⁾ Marcian (450—457) se ridică tribunul trac Leon, supranumit cel Mare (457—474) „originaire de Thrace ou de „Dacia în Illyricum” (Vasiliev). Fiica lui Leon, Ariadne, se va căsători cu Zenon, apoi tot cu un om al Balcanilor, cu silentiarul Anastasiu, originar din Dyrrachium-Durazzo. Urmează un cesar al regiunii dunărene, Vitalian, născut la Zal-dava și Dardanul Iustin din Bederiana, situată în Serbia de azi. Iustin devine întemeietorul dinastiei dardanice, care stăpânește destinele imperiului răsăritean timp de 60 de ani și sub domnia căreia Marele Iustinian, născut la Tauresium în 483, atinge ajutat de geniul fiului de țaran balcanic, Belisar²²⁾, apogeul expansiunii teritoriale (527—565). Efortul gigantic se răzbună sub ultimul dinast dardanic, Iustin al doilea (565—578) și sub dominațiile tracilor Tiberiu II și Phocas (602—610), când

20) În 335 Constantin împarte imperiul. Fiii săi, Constantin și Constantiu, primesc partea de apus a Împărăției și partea de răsărit iar vărul său Dalmatius regiunea ilyrică. „Constantin cel Mare a dat poate această parte ilyrico-grecească, împreună cu noua capitală, Constantinopol, nepotului său numai din cauza, că această perlă a imperiului ar fi însemnat în mâna unuia dintre fiii lui obiectul celor mai teribile conflicte. S'ar putea opune acestei versiuni faptul, că lui Dalmatius i-a revenit o poziție deosebit de primejdioasă și amenințată. Dar mijloacele de apărare echivalau primejdia; oricine poseda provinciile ilyrice, generalii și soldații lor, putea să se împotrivească întregului imperiu”. (Burckhardt). Masa-crul din 338 răstoarnă însă situația; Invingătorul luptei fraticide, Constantin, înălătură, prin persuasiune, pe bătrânul Vetranio, ales de legiunile ilyricului.

22) Ideia originii slave al lui Iustinian este greșită. „On doit complètement écarter la théorie de l'origine slave de Justinien”. (Vasiliev, op. cit., 170). Rolul conducător al peninsulei balcanice încetează aproape automat cu invaziunea slavă și nu începe să renască decât târziu, după refluxul rasial manifestat prin reparația elementelor de baștină, românești. Din aceeași cauză respingem și ipoteza, susținută de Ranke-Graves, după care marele Beliduce Belisar ar fi fost de origine slavă (Beli-tsar).

nu numai provinciile excentrice, dar chiar și peninsula balcanică cad în stăpânirea barbarilor. Slavizarea distruge capacitățile conducătoare ale Balcanilor, care nu renaște decât parțial și târziu de tot, în cadrele bizantinismului, prin dinastiile balcanice ale „Macedonenilor”, Comnenilor și Cantacuzinilor, și prin ultimii „Cesari ciobani”, Petru și Asan, întemeietorii imperiului româno-bulgar. În rezumat: Bizantinismul nu este de origine greacă ci balcanică; forțele creatoare ale Balcanilor sunt însă nordice, getice. Renașterea bizantinismului nu poate fi năzuită decât de urmașii direcți ai rasei geto-trace; de moștenitorii imperiului răsăritean.

Romania și România

Faza finală a migrațiunii popoarelor separă imperiul roman de elita lui conducătoare. Masa geto-dacică și traco-ilirică, barbarizată și izolată, rămâne un popor fără imperiu, iar Bizanțul un imperiu fără popor.

Imperiul fără popor. Bizantinismul și elenismul nu trebuiesc confundate. Majoritatea cetățenilor „bizantini” vorbea grecește, dar nu era formată din greci etnici. Capitala lui Constantin cel Mare n’are aproape nici o legătură cu colonia Megarenilor din 692¹⁾. Constantinopolitanii se denumesc cu mândrie „Romaioi”, spre deosebire de „Helladikoi”, de provincialii Greciei propriu zise, ajunsă un „colț pierdut”. În afară de Sardica, marele ctitor a luat în considerare și Troia²⁾, leagănul legendar al romanilor, distrus de Grecii Iliadei. Semnificația geopolitică a Constantinopolei, situată în Tracia, în afară de sfera de influență a grecismului, a fost reamintită de Bucrhardt³⁾.

Nu există un antagonism mai mare decât între Olymp și Golgota, între Parthenon și Sfânta Sofia, între atomizarea

1) Orașul își datorește emblema asediului Macedonienilor. „Les soldats de Philippe ayant par surprise escaladé les murs, furent soudain inondés de lumière par un clair de lune inopiné; depuis lors le croissant est devenu l’emblème de la ville”. (Young, Constantinople, 33).

2) Planul și porțile erau isprăvite, când un vis schimbă proiectele lui Constantin.

3) „Să ne amintim de rolul pe care îl jucase așa numitul triunghi iliric, adică regiunea dintre Marea Neagră, Egeică și Adriatică, în decursul veacului al treilea. Șefii și soldații acestei regiuni, printre cari și familia lui Constantin însuși, salvaseră și stăpâniseră imperiul; Illyricul putea să se pretindă reședință și în consecință Constantinopolul este în prima linie corolarul și coroana de laur a Illyrismului. Un text al lui Zonares confirmă această presupunere. După acest autor, Constantin s’ar fi gândit la început să aleagă un oraș situat în inima Balcanilor, la Sardica (Sofia), alegere care nu putea să fie determinată decât prin prețuirea popoarelor privilegiate (balcanice)”. (Zeitalter, pg. 44).

politică a Eladei și centralizarea bizantină, între statui și icoane, între opliti și catafracti. Admirabilă spiritualitatea elină, egocentrică până la exces, neagă timpul și spațiul și este lovită în consecință de incapacitate imperială. După pacea dela Singidunum din 448, și stingerea dinastiei dardanice (578) Balcanul abandonat și barbarizat trece cu totul pe planul al doilea. Dar misiunea „Cesarilor ciobani” nu este continuată de Elada antică, ci de războinicii Asiei mici. În basinul bizantin s’au adunat cu excepția evreilor, mai toate rasele existente⁴⁾. Elementele de căpetenie ale elitelor imperiale se vor recruta din ținuturile limitrofe ale axei alexandrine.

Isauria, situată ideal între Pamphylia și Cilicia, devine prima moștenitoare a Haemului despopulat⁵⁾. Ascensiunea ei imperială începe în veacul al V-lea, când tracul Leon Macellus (457—474) își formează oștirea din Isaurieni, concentrați la Constantinopol. Șeful lor, Tarasicodissa, se căsătorește cu prințesa Ariadne, e numit în 469 consul și magister militum per Orientem, iar curând după moartea lui Leon devine împărat, luând numele de Zenon (474—491). Lui Zenon se datorește eliminarea gărzilor gotice ale lui Aspar (471) și distrugerea regatului herulic al lui Odovacar cu ajutorul Ostrogoților lui Teoderic, aruncați de diplomația noului împărat împotriva Italiei. Concediați de succesorul lui Zenon, tracul Anastasiu, gărzile isauriene se răsvrătesc în Frigia și furia lor nu este potolită decât de scitul Ioan după o luptă de cinci ani (492—497) urmată de colonizarea lor parțială în Tracia.

În 717, isaurul Leon, comandantul armatei asiatice, gonește pe Teodosiu al III-lea și întemeiază dinastia iconoclastă

4) Arcadiu se căsătorește cu o germană, Theodosiu al II-lea cu o grecoaică. Pretendentul Thomas, împărăteasa Sofia, soția lui Romanos Lecapenos și patriarhul Nicetas ar fi fost de origine slavă, mama lui Leon al IV-lea o fiică a hanului Chazarilor. Nicephoros Logothetes coboară din Arabii creștinați dela Ghasan. Evreii sunt singura rasă rămasă neasimilată. Micile lor colonii, stabilite din veacul al XI-lea în aproape toate orașele, n’au putut să se impună împotriva Grecilor și Armenilor. Căsătoria serei împărătesei Irene cu un ovrei renegat din Tiberiada, Sarantapechy, constituie un caz cu totul excepțional.

5) Isaurienii cuceresc Mediterana întreagă. În primul război mithridatic (87—84 î. Chr.) luptă împotriva Romei. Proconsolul Publius Servilius transformă Isauria între 75 și 70 într-o provincie romană și ia porecla de Isauricus. Pompeius este nevoit să-i combată iarăși în 67. Capitala lor distrusă de Perdiccas, apoi de Servilius, e reclădită sub August de regele Galatiei, Amyntas. În veacul al III-lea, Isaurienii încearcă să intervină în politica imperiului, ridicându-l pe scut pe Trebellianus, care va fi însă bătut de legatul lui Galien, Causisoleus. Deși sunt învinși de Probus, ei continuă să se extindă în Cilicia. Incursiunile lor din 355, 359 și 368 nu sunt anihilate prin biruințele lui Arbazacius. În veacul al V-lea ei ajung până la Seleucia.

care va domina până în 797. Influențat de doctrina armeanului paulician Constantin Sylvanus din Samosata (pe la 660) el începe lupta împotriva icoanelor. Elada ripostează, proclamând pe la 727 un basilevs de sânge grecesc, iconodulul Cosmas, repede răpus. Împărăteasa Irena (752) se fălește cu originea ei ateniană. Totuși, biruința iconodulilor nu

aduce înscăunarea elementului grecesc. Dinastiile postisauriene rămân asiatice. Nicephoros Logothetes (802—801) e originar din Seleucia Pisizilor, Mihai al doilea (820—829) și succesorii lui din Armoriul frigian, Nicephoros Phocas (963—969) și Romanos Diogenes (1066—1071) din Capadocia, Comnenii din Paphlagonia, Angelii din Bythinia. După 800, componenta militară armeană devine aproape hotărîtoare⁶⁾. Basilus I-ul, născut în 818 în Macedonia, este de origine armeană. În consecință, întreaga dinastie a Macedonenilor, începând cu Basilus I-ul (867—886) Leon Filozoful (886—912) și Constantin Porphyrogenetul (912—959), dinastie care își va atinge apogeul sub Romanos (959—963), Zimiskes (969—976) și Basilios Bulgaroctonos (76—1025) și care se va stinge cu domniile lui Constantin al VIII-lea (1025—1028) și a împărăteselor Zoé (moartă în 1050) și Carbopsina (moartă în 1056).

6) Ultima Olympiadă antică din 393 se termină cu biruința armeanului Varastad. Narses, marele beliduce al lui Iustinian, poate și împăratul Heraclius tot sunt de origine armeană. La Ravenna, Iustinian încazarmează trei unități de cavalerie de aceeași naționalitate. Pretendenții Micicius, Bardanes și Artavasd, ridicați în 668, 711 și 741 de tagmele Siciliei, Crimeiei și Asiei mici, erau Armeni. Trupele armene se mai afirmă în bătălia dela Modrene (743) și nu sunt împrăstiate decât prin trădare. În 813, tagmele iconoclaste îl înscăunează pe strategul Anatoliei, Leon al V-lea.

este de emanație armeană. Marele Photius demonstrează descendența „Macedonenilor” până la Arsacizii și Pehlevizii persani.

Printre generalii cei mai importanți armeni contează: Romanos Lecapenos (914-944); Ioan Curcuas, organizatorul guerilei răsăritene între 920—942, și cuceritor al orașului Nisibis; George Taronites, apărătorul Greciei împotriva Bulgarilor, căzut vitejește la Thessalonica în 996; Catacolon Cecaucomenos, învingător al arabilor sicilioți în 1041 și al Seldjucizilor în 1048; și marele Ioan Zimisces (969—975), denumit în armeneste Ciur Zan. Tratatul încheiat de Basilius al II-lea în 1022 leagă strâns Armenia de Bizanț. Gagigk, ultimul Bagratid, cedează în 1045 regatul din Ani, primind în schimb latitudinii în Capadocia. După ce amiralul Romanos se ridică la demnitatea unui Basileopator și Cesar, iar fiul său Theophylact devine patriarh; Ioan Curcuas devenind comandantul suprem al oștirii, imperiul întreg ajunge a fi condus de Armeni. Influența crescândă dinastică, militară și comercială, exercitată de Armeni, nu va înceta decât în urma bătăliei dela Mantzikert din 1071 și înaintării Seldjucizilor. Defalcarea armenismului înseamnă o lovitură puternică, de care imperiul s'a resimțit neîncetat, neputându-și reveni ⁷⁾.

Elitele axei ariene, elemente răslețe din Balcani, din Asia-Mică și din Armenia, au condus pe rând destinul acestui „imperiul fără popor”. Dar între 110 și 1200 imperiul pierde Armenia, Asia Mică și Balcanii, și se reduce la Elada propriu zisă. De atunci va fi învederată incapacitatea imperială a grecilor, prin prăbușirea totală din 1204. Incercările de reînviere, făcute nu în Elada, ci la Nicea, la Trebizonda sau la Mangop, de balcanicii Asanizi sau Cantacuzini, vin prea târziu. Dela 28 Mai 1453 serviciul creștin al Hagiei Sofia încetează. Păgânii învingători zidesc poarta de aur, strălucit apărută de Andronic Cantacuzino, poartă, prin care va intra, după tradiție, recuceritorul creștin al cetății credinței. Iar *făclia unei idei mari va trece dela imperiul fără popor asupra poporului fără imperiu, dela „Romania” asupra „României”*.

Poporul fără imperiu. Năvălirile slave, începând sub domnia lui Iustin (518—527) durează aproximativ până în anul 650. Spre deosebire de predecesorii lor barbari, slavii se așează în Balcani, în mase compacte. Blocul traco-daco-

7) S. Runciman, „La civilisation byzantine”, Paris 1934: „L'empire en souffrit; les arméniens... lui avaient fourni plusieurs de ses souverains les plus énergiques... aucune autre race n'obtint, en immigrant, une influence aussi grande que les arméniens”... (pag. 192).

iliric e scindat în două trunchiuri mari; în masa daco-romană dela nord și elementele macedo-române dela sud care se împuținează repede. Balcanul propriu zis e ocupat de Croați, Sârbi și Bulgari, cari stăpânesc și asimilează în parte rasa dacoromană și macedoromană. Nu există o rasă slavă. Popoarele numite mai sus au în sângele lor puternice contribuții ale elementelor băstinașe absorbite. Abstracție făcând de elita turanică a Bulgarilor, puțin numeroasă și azi dispărută, spațiul traco-getic posedă deci chiar și astăzi o remarcabilă omogenitate rasială, care va înlesni colaborarea viitoare a tuturor popoarelor balcanice ortodoxe. Simbolul suprem al acestei comunități este misiunea îndrumătoare a „Vlachilor” balcanici între Marea Neagră, Egeică și Adriatică. Vlachi aceștia retrași în munți, continuă tradiția războinică traco-ilirică, domină prin negoțul lor drumurile străbătute în trecut de armatele macedonene și se ridică sub Asanizi la o ultimă încercare de reînviere a misiunii Cesarilor Ciobani.

În Macedonia apuseană, mai ales în Ochrida, Verria, Bitolia, Moscopole, Vlachoclisura și în Chalcidice se găsește o populație compactă valahă. Megalo-Vlachia tesalică, Mikro-Vlachia etolico-acarniană și Valachia epirotă devin centrele cele mai importante. Găsim Vlachi lângă fluviul Marița și în apropierea Sofiei, „în locurile unde odinioară era Dacia Mediterană”. (Ana Comnena). Intreaga toponimie a Balcanilor, precum ne arată d-l Giurescu în „Istoria Românilor”, are un pronunțat colorit romanovalah ⁸⁾.

8) Vlasi, Vlahinia, Vlașco Bardo, Bănișor, Cărnul, Cercel, Cercilat, Gurguliat, Păsărel, Văcărel — iată o listă de nume semnificative. Tot pe versantul sudic al Balcanului, în apropiere de Küstendil, numele Cărnul, Crețul, indică o influență identică. Iar pe versantul nordic găsim un Bucur, un Bucurovo, Ruguleț și Strămți. Râurile Bulgariei de nord (Valahia neagră!) poartă și astăzi numele lor băstinașe: Timoc-Timacus, Lom-Almus, Cibrița-Cebrus, Ogost-Augustus, Iscer-Oescus, Vid-Utus, Osma-Asimus, Iantra-Iatrus. Orașul Nicopoli și-a păstrat numele lui, precum Vidin vine dela Bononia, Arcarul dela Ratiaria, Sofia din Sardica. Vlachi sunt puternici și în regiunea Nișului, precum și în apusul râului Morava, unde înrăurirea lor este manifestată prin următoarele numiri: Vlașca, Vlasic Planina, Blaci, Zavlaça. Dar nu numai în Serbia, ci și în Montenegro se ridică munții Durmitorul și Visitorul, denumire date de ciobanii valahi, ca și numele de IVauja și Pirlitor. În Bosnia și Herțegovina munții Vlasic Planina, Vlașca Gromila și orașele Vlahovița, Vlasenița, Stupari, sau „Câmpul Valahilor” arată împrăștierea spre apus a românismului medieval. Vlachi ziși „regali”, vlachi „mirilovici” și vlachi „baniani” (dela Banyaluca) înaintează până la Marea Adriatică. (Orașul Zablahie!). În Slavonia a existat odată o „Valahie mică”, al cărei oraș principal era „Craiova velică”, precum și un număr de sate românești: Sintilia, Batrina, Vrabie, Medinți, Schela, Drăgănești. În Croația e pomenită un „strane vlaske”, un ținut al vlahilor, sub un „cnez”.

Dela Romania la România. „Romania” medievală, spre deosebire de „Barbaricum”, este totalitatea teritoriilor care rezistă migrațiunii popoarelor. Treptat cu decăderea imperiului bizantin, denumirea „Romania” trece asupra poporului de elită, denumit românesc, care reușește să absoarbă sau să distrugă triburile năvălitoare, păstrând singur comorile sufletești ale antichității. După d. N. Bănescu⁹⁾, legătura rasei daco-romane cu imperiul nu s’a rupt nici odată complet. „Dunărea n’a despărțit de fapt această populație de restul lumii romane”. La fel, d-l Iorga arată, că „cei rămași în provincia părăsită continuă să se simtă tot ai imperiului”¹⁰⁾. Dioclețian și Galeriu apără personal cetatea Durostor. Constantin cel Mare trece în 332 în Muntenia distrugând o armată barbară și creiază capetele de pod „Constantina Daphne (la Oltenița) și Oescus. Orașul Tomis primește numele de Constantina. Sub Iustinian, guvernatorul Thraciei, Chilbudios, trece Dunărea. Flota bizantină urcă Istrul în 551 și 813. Mauricios (528—602) trece de două ori Dunărea, la Durostor. Dincolo de fluviu, cetățile romeice, de pildă Asemon-ul, se apără ele singure împotriva Avarilor. Creiarea Bulgariei întrerupe numai în mod trecător contactul cu Romanitatea imperială. În 971, solii fortărețelor transdunărene se închină lui Tsimisce, iar dela 1019 ținutul Durostorului este iarăși în mâna strategilor bizantini.

Continuitatea romanității populare este neîntreruptă. Cuvântul „Torna fratre”, al auxiliarilor bizantini este cunoscut. În veacul al XIII-lea, un oarecare Sabinus, apoi Paganus, domină Bulgaria. După Cedrenos, fratele țarului Samuil, David, e ucis la „Stejarii frumoși”, între Castoria și Prespa de „Vlachii chervanagii”. Pe la 980, Vasile Bulgaroctonul dăruiește românului Niculițas stăpânirea peste Vlahii Eladei. Prin edictul anului 1020 Vlachi sunt puși sub oblăduirea scaunului dela Ochrida, unde va apare în curând un episcopat al Vlahilor. Analele barene pomenesc de Valachi. În armata bizantină condusă de Ipsos Chitoniris în 1025 spre Sicilia luptă contingente valahe. După Anna Comnena, Vlachi de prin părțile râului Marița sunt înrolați pe la 1090 în armata împă-

„Villa Cenici” și „Valachorum villa Martinenci” ar fi iarăși două denumiri topice neîndoelnic românești. Numele persoanelor pomenite în documentele locale medievale sunt hotărât românești: Micula Mohor, Miculu Dnușovici, Mogoș, Tomșa. Avangarda apuseană a romano-vlahilor sunt „cetele” din Stiria (1600) sub voevodul Tomșa, valahii pomeniți „la granița vindica”, cu „căpăteniile lor, voievozi și cnezi”, și Maurovlahii istrieni, navigatorii îndrăzneți „Uscoci”, de cari ne amintește canalul „Morlaccă”, care separă insulele Veglia și Arbe de coasta ilirică.

9) „Bizanțul și Românitatea dela Dunărea de jos”, București, 1938.

10) Istoria Românilor, București, 1936, II/13.

ratului Alexios, după Cinamos ei intră în oastea lui Manuil, concentrată de Vatașes împotriva Ungurilor pe malurile Pontului. Beniamin din Tudela arată, că ei trăesc „absolut independenți” în munți, și se coboară în șesuri ca să atace pe Greci. Nimeni nu se poate apropia de ei”. Ei apar în apropiere de muntele Athos, pe la 1105 și atacă armata cruciată spre 1190. Enric, administrator suprem al imperiului „latin” și Villehardouin amintesc și ei de Vlachi. După Nicetas Choniates, „în vechime se numiau Mysii”, după Anna Comnena „Daci”. Pudilos-Pădulișu anunță lui Manuil atacul Cumanilor, Andronic Comnen e prins de Vlachi în 1164, aproape de hotarele Galiției. După d-l Bănescu, Zimnicea există încă din timpul lui Manuil (Demnitzicos), iar Teleormanul ar fi identic cu munții Teneurmon, locul biruinței strălucite repurtate de Manuil asupra Cumanilor. La 1066 protospătarul Niculitzas guvernatorul Vlachilor din Thesalia, care intervine zadarnic pe lângă Împăratul Constantin Ducas pentru restrângerea dărilor, e ridicat pe scut de nemulțumiți, Ioan din Gri-miani, Grigore Bumbăcarul, Thedor Scribon Petastas, Slovata, după istorica reunire dela Larissa, în casa lui Verivoiu. Cetatea Citros, (Pydna) străvechea capitală a Macedoniei e luată cu asalt și Bizantinii sunt constrânși să renunțe la dări. Dar o sută de ani mai târziu, răscoala împotriva imperiului gre-cizat va izbucni din nou, când Isac Angelos lovește pe cio-banii Balcanului cu biruri.

Asânizii. Delegații românilor, trimiși în tabăra împăratului dela Kypsela, țărani „neciopliți”, Petru și Asan, batjocoriți și palmuiți din ordinul sebastocratorului Ioan, devin conducătorii unei răscoale, pe care Bizanțul nu o va mai potoli. Un crez superior însuflește cetele Asanizilor, încredințarea că Sf. Dumitru ar fi părăsit pe Greci, așezându-se în Balcani. Strigătele misticilor inspirați, „că Dumnezeu Valachilor și Bulgarilor a încuviințat să se scuture de jugul cel de demult, să pună mâna pe arme și să pornească asupra Romeilor” înseamnă înfinit mai mult decât exploatarea interesată a unor epileptici, de care vorbește dușmanul înfocat al răsculaților Nicetas Choniates, după care „Asan s’a încumetat ca și diavolul căzut să-și așeze tronul pe munții cei înalți dela nord”. În vara anului 1185 răscoala coboară de pe creștetele munților și vântură rezistența dușmană. Împăratul Isac Angelos reușește, ce-i adevărat, să treacă pe neobservate Balcanul. Petru și Asan sunt nevoiți să se retragă dincolo de Dunăre, în Muntenia. Isac jefuește țările Vlachilor și se întoarce la Constantinopol. Dar Asanizii reiau imediat înaintarea lor; pe malurile Iantrei se formează nucleul noului stat

în jurul cetăților Tareviț și Trapezița¹¹⁾. Cetățile lui Iustinian sunt reînălțate. Cele 24 de mănăstiri ale regiunii dela Sliven, o călugărească republică în felul aceleia dela Sf. Munte, vor alcătui un centru spiritual. Strategul Cantacuzenos, apoi și împăratul, sunt atacați noaptea, sau în munți. Vlahii rostogolesc bolovani și stânci asupra coloanelor bizantine în retragere. Isac pierde în fuga coiful său imperial. Hotărât să reînființeze „imperiul Misienilor și Bulgarilor, după cum fusese mai înainte” (Choniates), Asan „uzurpează” (Alberic) titlul imperial, simbolizând misiunea sa domnitoare printr-o coroană, coturni de purpură și hainele cusute de aur, cucerite dela Bizantini.

Incerările Bizanțului de a desarticula statul în formație, dau greș. După asasinarea lui Asan și Petru, Ioniță va lua cârma imperiului nou (1197—1207). Distrugerea Bizanțului prin cruciada a patra (1204) deschide statului Asanizilor perspective mărețe, de protejare a grecilor oprimați de „latini”. Dar orientarea occidentală strică evoluția organică. Încă în 1189, Petru promisese lui Frederic Barbarossa, care pornise prin Balcani în cea de a treia cruciadă, conștient de originea lui „romanică”, ajutorul unei oștiri balcanice de 40.000 de oameni, cerând în schimb recunoașterea lui ca țar. Frederic primise după oarecare șovăială, se înțelese încă repede cu Bizanțul, pentru a continua nestingherit marșul său în Asia Mică. Ioniță va primi în 1199 pe protopopul grec din Brundisium, Dominic, care se prezintă Cesarului Cioban cu o scrisoare măgulitoare, în care Papa enunță că ar fi aflat prin auzite, că „străbunii lui Ioniță s’ar trage din viță de Romani și că ar fi moștenit dela ei atât generozitatea sângelui cât și curata evlavie ce ar avea-o către Scaunul apostolic ca un drept ereditar”. Postulatele apostolice se concretizează în frază, că Sf. Scaun „și-ar fi propus încă de mult de-a-l cerceta pe Ioniță prin scrisori și prin nunci”. Ioniță fiind „de sânge roman” „așa să fie și cu urmarea că poporul țării, care se zice că se trage dela Romani, să urmeze institutele bisericești romane”. Dar deși Ioniță executa toate cerințele curiale, deslipindu-se de biserica pravoslavnică, Papa nu-i trimite coroană de țar ci una de rege. Căci între timp Vaticanul recunoaște și sprijină noul imperiu latin, înființat de cruciați și Venețieni în 1204/1205. Nici poziția juridică de

11) Este aceeași regiune, în care, șapte secole mai târziu, armata românească va contribui la desrobirea Bulgariei. Orașul Lovcea este asediat în 1187 ca și în 1878. Comitetele revoluționare bulgare din 1878 se adună la București, Galați, Brăila, Giurgiu, Oltenița, Turnu-Măgurele, Buzău, Craiova, Ploiești, Chișinău, etc.

„rex Bulgarorum et Valachorum”, desemnată de Papa, nu e recunoscută de împărații latini. Dimpotrivă, Ioniță primește din partea împăratului nou, Baudouin, ridicat pe scut la 12 Aprilie 1204, un răspuns grosolan, după care „s’ar cuveni ca dânsul să nu se poarte ca un rege cu egalii săi, ci ca un rob ce este el”, și că „ar trebui să arate tot respectul către moștenitorii stăpânilor săi”. Latinii amenință că „vor lua armele în contra lui și-l vor face să plătească scum obrăznicia și îndrăneala lui”. Dar la 15 Aprilie 1205, exact un an dela înscăunarea lui Baudouin, Ioniță bate pe Latini într-o mare bătălie la Adrianopol. Baudouin va muri în captivitatea Cesarului Balcanilor. Dar succesul Românului nu este exploatat îndeajuns. Catolicizarea a dat perspective politice vaste Imperiului Asanizilor. Nu este cătuși de puțin surprinzător, dacă încă în 1205 Papa se plânge, că ambasadorii lui ar fi fost prost primiți de Ioniță. Căci în această clipă s’a pierdut ultima ocazie, de a salva imperiul.

Dacă Ioniță s’ar fi proclamat, imediat după infiltrarea Latinilor la Constantinopol, protector al Pravoslavniciei, în întregime, și succesor al împăraților balcanici Diocletian, Constantin și Iustinian, în loc de a se mărgini la alimentarea unor răscoale răslețe grecești la Dydimotichon, Vizia, Arcadiopolis și Adrianopol, masele populației grecești ar fi strivit cetele slabe ale Latinilor, împrăștiate într-o lume ostilă lor. Misiunea adevărată a Balcanilor n’a fost niciodată în afară de Bizanț, sau în funcțiune de Bizanț, ci deasupra Bizanțului.

Dar grecii nu se vor înfrăți cu Asanizmul catolicizat și în consecință spiritualicește coalizat cu opresorii lor latini. În curând relațiile lor cu Ioniță se strică cu totul și ei pășesc pe singura cale posibilă; sprijinirea imperiului artificial latin. Sub domniile lui Borilă (1207—1218), Ioan Asan al doilea (1218—1241), Caliman I (1241—1246) și Caliman II (1246—1258) statul Asanizilor se va întinde până la Belgrad și Niș. El va cuprinde Albania, Macedonia și Tracia, cu excepția orașelor Durazzo, Solonichi și Constantinopol. Biserica drept măritoare va fi reintegrată și se va schița un început de alianță cu Nicea. Dar spiritul imperial și coloritul valahic dela început dispăre. O pisanie din 1230 arată pe Ioan Asan al doilea drept singurul stăpânitor al Bulgarilor, fără a mai pomeni pe Români¹²⁾. Trei ani după stingerea dinastiei asa-

12) Încă în veacul al XVIII-lea, cultura aromânească este superioară. Tipografia atașată academiei din Moscopol fu pe la 1740 „cel mai însemnat cultural al peninsulei”. (S. Pușcariu). „E adevărat, că limba acestei academii era cea grecească și tot grecești erau și cărțile ieșite de sub teascurile moscopolitane, dar tendințele școlii nu erau elenizatoare și nu puteau schimba caracterul românesc al populației, care, acasă, în

nide, în 1261, Paleologii recuceresc pentru Greci tronul imperial dela Constantinopol, fără a fi în stare să-i restituie vechea sa splendoare. Michail Paleologu cade și el în păcatul lui Ioniță, supunându-se în 1274 conciliului din Lyon. După reacțiunea trecătoare a lui Andronicus în 1312, catolicismul va fi întărit prin Ioan al V-lea. Ideia imperială, văduvită de ortodoxie, devine ireală și va fi uzurpată dela 1346 de Sârbii, devenind ortodoxi. Nici Sârbii, nici Bulgarii, nici Grecii nu reamăși ortodoxi. Români transdanubieni rămân lizează o sinteză imperială. Li găsim dela 1261 în garnisurii slujitori ai ideii mari. Li găsim dela 1261 în garnizoanele dela Vizia, păstrând porțile Constantinopolei; împăratul Cantacuzenos se va intitula „Rex Valachorum” și se va căsători cu Irina Asan. Numărul și funcțiunea lor scăzută nu pot împiedica prăbușirea imperiului. Dar ideea se va reafila, treptat, cu renașterea românismului la nordul Dunării, în vechiul leagăn al lumii.

Din descălecatul Voevozelor renaște „Domnia a toată țara Românească”, (*Dominatio totius terrae romanae*). Până în veacul al XIX-lea, prticula „Io” cu n suprapus intră în titulatura domnitorilor români. Toți urmașii lui Ioniță Asan păstrează, ca și latinii de odinioară, titulatura de „Cesar” sau „Augustus”. Această titulatură simbolizează imperialitatea domniei românești¹³). Politica principatelor încearcă să înlocuiască bizantinismul prăbușit prin sinteze balcanice. Hașdeu arată¹⁴) cum și Alexandru Basarab concepe ideea unei strânse alianțe cu coreligionarii de dincolo de Dunăre. Prima fiică o dă după Uroș, fiul lui Ștefan Dușan; pe alta, după Strașimir, țarul dela Vidin; a treia după Macedoneanul Vucășin, viitorul rege al Sârbilor¹⁵). Celebrul Marco Crăișorul al Sârbilor ar fi fost deci Român după mamă. Marco cade în 1395, ucis pe câmpul de luptă dela Rovine de Românul Ratco, ostașul lui Mircea cel Bătrân.

școlile negustorești, în școlile elementare, și, pe cât se pare, și în biserică, întrebuințau graiul strămoșesc. Greceasca era numai mijlocul de a pătrunde în studiile mai înalte”.

13) Originele Craiovei, București, 1878, pag. 66.

14) Tot Hașdeu observă, că vestitul erou al Sârbilor craiul Marco, nepot de fiică al lui Alexandru Basarab, Român după mamă, cade probabil pe câmpul de luptă dela Rovine, ucis de Românul Ratco, ostaș al lui Mircea cel Bătrân.

15) Legenda leagă orașul Craiova de Ioniță. După Dionisie Fotino, „craiul Ion al Bulgaro-Românilor stăpânește și peste cele cinci districte de peste Olt ale Daviei, sub el s'a fondat Craiova, numită astfel după numele lui, fiindcă românește și bulgărește Ion se chiamă Iova sau Ivan, iar regele Craiului, de unde Craiova; acest crai Ion a clădit în Craiova și vechia biserică Băneasa cu hramul marelui Martir Dimitrie. Și anonimul fraților, Cesar Boliac, etc. sus această ipoteză, combătută de Hașdeu (Originele Craiovei, București, 1878).

Mircea cel Bătrân. Funcțiunea imperială a Munteniei lui Mircea acest „*Terrarum Dobrotici despotus et Silistriae dominus*”, care va purta titlul „pe amândouă părțile și peste toată Dunărea până la Marea cea Mare și cetății Durostorului stăpân”, este dominarea gurilor Dunăii și a acestui Cap de pod al lui Dumnezeu, ce este Dobrogea. Muntenii sunt mereu în fruntea coalițiilor spontane, formate împotriva Antichristului. Așa, după cererea de ajutor a comandantului grec al Filipopolului, Muntenii lui Vladislav Basarab vor încerca pe la 1363 să înainteze împreună cu Sârbii, cu regii Bosniei și cu Ungurii spre Adrianopol. Prima încercare în stil mare, de a distruge formidabila putere a Turcului, va fi ajutată în 1389 de Mircea. Domnul muntean nu se mulțumește să vie în ajutorul Sârbilor și Bulgarilor cu oștire; legăturile sale diplomatice se vor întinde până în Asia mică, unde el va instiga la răscoala împotriva lui Murad pe emirii din Meneste, Aidin, Șașurșan și Catamuni¹⁶). Nu este vina lui Mircea, că încercarea îndrăzneată nu reușește. Armata creștină este bătută la Cosvopolje. Cruciada lui Sigismund din 1396 este „compromisă” (Xenopol), de nechibzuința Francezilor, care refuză lui Mircea onoarea primului atac împotriva avangărzilor otomane. La Rovine, Români singuri bat pe Turci; credinciosul fiu al patriarhului de Constantinopol, Mircea, va goni pe Iuga din Moldova, înscăunând pe Alexandru cel Bun. Iar după moartea lui Baiazid, Mircea va interveni în războaiele civile ale Turcilor.

Cu o corabie, pusă la dispoziție de Isfendiar, stăpânul orașului Sinope, Musa, chemat de o solie a lui Mircea, va pleca în Muntenia, promițând domnului român „o regiune întinsă, luată dela Greci”. Mircea îl primește pe Musa cu onoruri mari și îl ajută ca un contingent puternic de trupe, comandat de Dan. Musa distruge și ucide pe adversarul său, Soliman. Dar Sârbii și Grecii se declară pentru fratele lui Musa, Mohamed. Incercarea lui Musa de a ataca Constantinopolul, dă greș. Emirii Asiei Mici, răzvrățiți împotriva lui Mohamed, precum se pare, tot de Mircea, sunt doborâți. Mohamed pătrunde în Balcani până la Niș și bate, împreună cu Sârbii, pe Musa în 413. Grecii și Sârbii sunt recompensați prin cesiuni teritoriale. Dar neobositul Mircea va sprijini un pretendent nou, Mustafa, care se dă drept fratele lui Mohamed, a cărui răscoală va avea un caracter ideal. Căci Mustafa este discipolul fostului prim-judecător și prim-sfetnic al

16) Bogdan cel Orb încearcă să împiedice năvala Tătarilor prin favorizarea pretențiilor unui pretendent Tatar din Polonia la Chanatul Perecopului, Planul n'a reușit din cauza atitudinii Poloniei.

lui Musa, Badraddin Machmud din Simanaua, internat după înfrângerea stăpânului său la Nicea. Acest jurisconsult mare, ale cărui studii de drept au „fost folosite de Turci până în veacul al XX-lea”, începe să dea expresie unui crez nou, care în urmă îl va despărți de Islam. Ideia dominantă a lui Badraddin este egalitatea Moslimilor cu Creștinii și comunitatea bunurilor. Oștirile, adunate de discipolul său Mustafa pe muntele Stylarios, aproape de insula Chios, nu sunt armatele obișnuite ale războaielor civile otomane; ei sunt conduși de preoți fanatici. Guvernatorul Aidinului, renegatul sârb Șişman cade împreună cu armata sa în munți. Abia după intrarea în luptă a Beglerbegului Rumiliei Baiazid și a guvernatorului Amasiei răscola va fi înăbușită, Mustafa răstignit. Se pare, că Badraddin fuge în Muntenia, unde va fi prins cu restul aderenților săi și spânzurat la Sereș. Nu credem, cu Xenopol, că Mustafa era un „vântură-țară”, și că încercarea lui Mircea ar fi fost „nesocotită”. Greșeala era de partea Sârbilor, cari n’au înțeles momentul prielnic și de partea domnitorilor constantinopolitani, cari trebuiau să se folosească de această ocazie ultimă, de a-și asigura viitorul, în loc să năzuască niște foloase vremelnice, cari n’au împiedicat, 50 de ani mai târziu, căderea cetății Constantinopol și a restului imperiului bizantin.

Ștefan cel Mare. Asediul anului 1453 distruge Bizanțul, nu Bizantinismul. Fragmentele imperiului desarticulat dela 1204 înainte mai rezistă. Morea cade în 1460, Trebizonda în 1462. Ultima cetate a Bizantinismului e Mangopul tauric, cucerit de Turci la începutul anului 1476. Exact o mie de ani după detronarea lui Romulus Augustulus, și dispariția imperiului apusean, cade ultimul reduit al imperiului răsăritean. Sarcofagul Mariei de Mangop, păstrat în mănăstirea Putnei, ne amintește, că în urma morții rudelor acestei principese, ctitorul mănăstirii era de plin drept moștenitorul acestei cetăți, de a cărei istorie se leagă întreaga evoluție tradițională a Chersonesului tauric. După d-l Tafrali, Maria era Comnenă, după d-l Filitti fiica despotului Thoma Paleologu și a Catarinei Asan¹⁷⁾. Atletul lui Christ cuceritorul cetăților Chilia și Cetatea Albă, asumă misiunea pontică a Moldovei. Galerele lui îl conduc pe Alexandru, „frater uxoris dominationis meae” la Mangup, unde va cuceri „hereditatem paternam”¹⁸⁾. Cetatea Doros sau Mangop este străvechiul simbol

17) „Marie Paléologue, épouse d’Étienne le Grand”, București, 1937, pag. 6.

18) Scris. datată din 20.VI.1475 public. de I. Bogdan, în „Documentele lui St. II/234.

al bizantinismului tauric. Stema domnitorilor ei, încurscriți cu întreaga lume bizantină, este vulturul bicefal¹⁹⁾. Decapitarea prin Turci a lui Alexandru și moartea Mariei nu întrerup trecerea firească a centrului de gravitate spirituală dela Romania imperială la România populară²⁰⁾. Societatea bizantină găsește un asil în Principate. Autorul Efemeridelor dăce, Daponte, scrie Marelui Vornic C. Dudescu: „Frumos este întreg pământul, dar mai frumoasă e Valahia. Singur raiul cel din Edem e mai frumos decât Valahia Daciei”. Numeroasele elemente indezirabile, inerente oricărei emgrățiuni nu sunt decât un aspect parțial al problemei, nu problema însăși. Principatele nu erau pašalâcuri ci protectorate, având o situație preponderentă în comunitatea creștinilor răsăriteni, care constituie un „imperium in imperio”. Neagoe Basarab, Despot Vodă, Vasile Lupu și Șerban Cantacuzino, devin reprezentanții acestei misiuni²¹⁾.

Proteste populare nu vizează fondul bizantin, ci forma fanariotă. După consumarea elitelor „axei ariene”, după pierderea Asiei Mici și a Balcanilor, grecismul absoarbe bizantinismul. „Romania”, care fusese a tuturor, ajunge „Fanarul” Grecilor, un simbol al exploatării. Grecii împrumută principatelor unele personalități interesante și interesate. Despot Vodă cere boerilor „urmași ai Romei” să lupte pentru reintegrarea Bizanțului și monedele sale arată vulturul imperial.

19) D-l Bănescu, în „Contributions à l’histoire de Mangoup” (Byzantin, Zeitschrift).

20) „Les Bulgares et les Serbes, après une admirable défense, sont tombés tour à tour; le Croissant domine la coupole de Sainte Sophie; l’Europe centrale est directement menacée; il reste cependant une terre modeste de pâtres et de laboureurs, qui n’a jamais fait partie de l’Empire, mais qui lui doit sa civilisation et sa religion; cette fille éloignée, posthume, pourrait-on dire, de l’Empire d’Orient, va, avant de succomber à son tour, en incarner vaillamment l’esprit et le rôle historique. Étienne, qui vient d’épouser la Byzantine Marie de Mangop, peut légitimement prétendre avoir relevé l’épée de Byzance. Il pourra imiter le cérémonial de Constantinople, se faire peindre dans les églises avec les brodequins de pourpre et s’intituler, comme les basileis, le prince „qui aime le Christ”; ce ne seront pas des vaines imitations; c’est l’affirmation, instinctive peut-être, mais véridique, que la Romanie n’est pas entièrement morte, et qu’un petit peuple, qui, par un jeu du destin (l), se trouve porter le même nom, s’est armé pour la continuation de la lutte séculaire”. (P. Henry, Mélanges Diehl, 1930, II/57).

21) „C’est d’après le cérémonial byzantin qu’étaient intronisés les princes (roumains), aussi bien ceux du XV-e siècle que ceux du temps des Ottomans; et c’est en véritables successeurs des empereurs, dans le somptueux costume des basileis qu’ils se faisaient représenter et qu’ils étaient, quand ils venaient à Constantinople, recus par le patriarche, au milieu des acclamations et des polychronia jadis réservés aux maîtres de Byzance”. (Diehl, Byzance, Paris 1928, pag. 306).

În genere însă, continuitatea imperială se manifestă mai degrabă prin elementele balcanice, grecizate, ale elitei constantinopolitane, prin Ghiculeștii albanezi, prin arnăutul balcanic Vasile Lupu, și mai ales prin Cantacuzinii thraci, cărora se datorește în cea mai mare parte substratul sufletesc bizantin al românului de astăzi, care rămân indisolubil legat de soarta acestui popor, ce nu este un popor oarecare ci singurul popor îndreptățit să continue tradiția imperiului ²²).

22) Este un fapt îmbucurător, că și observatorii străini încep să bage de seamă acest fond bizantin al românismului. După contele Kayserling, românismul este profund deosebit de latinitate. „Limba, moștenită de români, nu înseamnă totul. Ceeace importă este spiritul și acesta nu este deloc latin. La intelectuali, el este de un pronunțat colorit bizantin. Dacă astăzi, dintre toți nefrancezii, românii sunt cei care posedă cel mai mult spirit în sensul francez al cuvântului, acest fapt se datorește împrejurării, că, înainte de Paris, spiritul cel mai pătrunzător nu se găsea la Roma, ci la Atena și Constantinopol. Spiritul satiric al românului este absolut bizantin. Astăzi încă România posedă o artă epigramatică, care dela sfârșitul antichității nu înflorea nicăieri pe lume”. După Kayserlingk, liricul Românilor n’ar fi slavizat, cum ar fi cazul la Greci, ci ar mai fi păstrat un anumit statism care ar marca fondul thracic (Spektrum 304). Adevărata misiune a românului a fi să realizeze ceea ce n’a reușit Rușilor. „Istoria Rușilor a început cu o renaștere a spiritului bizantin. Această renaștere s’a terminat după mutarea centrului rusesc dela Kiev la Moscova, unde spiritul lui Gengis Khan era cel dominant. Tradiția cuceritorului mongol este continuată de marxism. Dar tradiția bizantină merită la rândul ei o renaștere. Ar însemna o îmbogățire extraordinară a concertului european, dacă această notă care răsunase în decursul evului mediu și al cărui ecou a declanșat renașterea italiană, s’ar auzi din nou. Dar această renaștere nu poate să vie dela Ruși. Spiritul bizantin al Rușilor dispăruse demult sau devenise ireal. Birocrația țaristă era ireală, biserica era moartă, cel puțin în privința continuității tradiționale bizantine. Numai în liturghie mai rămăsese o umbră a spiritualității bizantine. Dar această supraviețuire nu se datorește nicidecum unei afinități religioase, ci exclusiv gustului Rușilor pentru teatru”. După filozoful german, biserica românească trăiește și bizantinismul ar putea să renască, pe plan religios, numai în România. „În virtutea legii de nerepetare, renașterea se va manifesta mereu într’un corp nou. Elada antică renaște, ca artă, în Italia cinquecentristă, ca spirit în clasicismul francez, cu filozofie în idealismul german. În Grecia, Elada antică nu va mai renaște. Dar nici Bizanțul n’o să renască la locul lui de origine. Acest bizantinism înseamnă, față de Elada, o monadă absolut nouă. Acolo, unde reîntruparea bizantinismului în slavism a avut loc până acum, în spiritul bulgăresc, sârbesc și rusesc, întruparea era autentică. Dar n’a avut loc decât pe un plan cultural foarte puțin ridicat, căci diferența nivelului cultural între aceste popoare și Bizanț era prea mare. În România însă, bizantinismul ar putea să renască în expresia lui cea mai înaltă. În tot decursul dominației Turcilor, continuitatea tradițională bizantină n’a fost menținută decât de principatele române. Toate manifestările culturale ale românismului au un caracter bizantin, iar la acest caracter se gândesc Românii, când vorbesc de latinitate”.

Charisma Cezarilor

S’au emis părerile cele mai neverosimile asupra obârșiei Cantacuzinilor, „una din acele familii ale căror origine se poate urmări mai departe, nu numai din răsărit, dar chiar din întreaga Europă” ¹⁾. Legăturile fanteziste făcute cu dinastia Valois și alte case domnitoare apusene nu prezintă interes științific. Dar și tendința opusă, după care „ipoteze asupra originii sunt fără interes” (Filitti) exagerează. Cantacuzinii intră în analele imperiului după pierderea Asiei mici ²⁾. Misiunea lor este europeană, și balcanică; ea se leagă în mod misterios cu spațiul dela Anchial. Numele lor nu este grecesc ³⁾. Triptichul istoriei cantacuzinești sfârșește cu o eră românească și începe cu o fază balcanică; dar nici faza intermediară, bizantină, nu este „grecească”; elitele conducătoare, mai ales însă tagmele bizantine erau de neamul lui Aetius și Belisar iar Cantacuzinii sunt în primul rând ostași ⁴⁾. Legenda susține co-

1) Xenopol, „Istoria Românilor”, VII/168.

2) Runciman, „Civil. byzant.”, 205.

3) Filitti, „Arhiva Gheorghe Cantacuzino”, pag. IX. — După Philipide „Originea Românilor” Iași 1925, pag. 5, radicalul „Cand” apare în numele lui Marte din Tracia. Sufixul -acu se găsește în numele personale trace (Pittacu, Spartacu). „Zenu” este corespondentul trac al lui γένος grecesc.

4) Primul Cantacuzin, pomenit în istorie, conducător de oștire, trimis de împărat împotriva lui Tancred, se distinge în luptele anului 1107. În 1174 cade un alt conducător de oaste, Ioan. În 1183 moarte pe câmpul de luptă Teodor, combătând pe uzurpatorul Andronic. Manuil pornește în 1248 cu tagmele împăratului Ioan Vatatzes împotriva genovezilor; un alt Manuil, trimis de Mihai Paleologu împotriva francilor din Pelopones, cade în lupta din 1264 „ung des plus grands seignors de Constantinople et tenus auquels le plus vaillant homes de la Romanie”. Printre apărătorii învingători ai Constantinopolei în 1455, găsim pe Andronic. Toma rezistă vitejește pe zidurile orașului Semendria, în 1436. Dumitru apără Constantinopolul asediat de turci; în luptele dela 1, 2 și 12 Mai 1453, aduce înțăriri, respinge pe dușmani și cade. Un alt Andronic păzește poarta de aur, împreună cu Ioan, fiul sebastocratorului Demetrios. Ultimul împărat, viteazul Constantin, care cade cu sabia în mână, apărând cetatea creștinismului împotriva păgânilor, descinde din Elena Cantacuzino, fiica îm-

borirea lor din regii traci, dar pentru noi, orice trac era un rege.

Ascendența imperială se manifestează în genere de la veacul al XII-lea înainte⁵⁾. Pe la 1500, legăturile de rudenie ale Cantacuzinilor se întind asupra întregului spațiu bizantino-pontic. Urmașii tradiției „Cesarilor Ciobani” încearcă să

păratului Ioan al VI-lea. Chiar și după distrugerea imperiului, pe la 1533, un neastâmpărat „Signore Cantacuzin” mai este menționat printre patriarhii creștini din Pelopones, care ar putea fi îndemnat să se răscoale împotriva uriașelor forțe ale turcilor. La Pisa, în biserica sf. Dominic, s'a înmormântat în 1536 „slăvitul stratiot și cărmuitor de oști în ajutorul florentinilor”, probabil Demetrios tatăl celebrului Șaitănoğlu. Pasajul din „Despre Cantacuzini”, vorbind de „ageri și șireți curteni, cari aveau pentru dânsii numai dibăcia și numele, străini de vitejia în războaie și de muncă în timp de pace” este, deci, lipsit de temei. Istoria Cantacuzinilor ilustrează capacitatea de conducere a seminției trace, trădată de incapacitatea imperială a grecilor. Dintre cei 9.000 de apărători ai Constantinopolei din 1453, abia jumătatea sunt greci sau grecizați și numai două din douăsprezece sectori ai apărării sunt conduse de „greci”. Dinamismul cantacuzinesc nici nu se compară cu trândăvia turcomanilor învingători, al căror succes se datorește zdrobitoarei superiorități numerice și descompunerii grecismului. Strălucirea numelui lor, Cantacuzinii au cucerit-o cu spadă și cu spiritul lor, ale cărei monumente sunt memoriile împăratului Ioan al VI-lea și istoriografia românească a veacului al XVII-lea. Spre deosebire de feudalitatea medievală bizantinismul clasic prețuiește numele ca un corolar al meritului.

5) Ioan, căzut în lupta anului 1174, ține pe Maria Comnena, nepoata împăratului Manuil (1143—1179). Al doilea Ioan e căsătorit cu Evloghia, sora împăratului Mihail VII Paleologul (1261—1282) și un alt Cantacuzin, al cărui pronume nu-l cunoaștem, cu Theodora Tarhaniel-Paleologu. Copilul lor va fi viitorul împărat Ioan al VI-lea (1347—1355), ultimul împărat de relief al Bizanțului muribund. Teodora se căsătorește la 1351 cu împăratul Ion Alexie Comnen și sora lui Nichifor cu regele Armeniei, Guy de Lusignan (1344). Încă în 1247, Ion ajunge mare paharnic și Duce al Traciei. Nu vrem să ne oprim la guvernatorul Corintului Ion (1452 și 1455) sau la Dimitrie, Manuil și Ion, despoții Mistrei din 1349 și 1402, nici la protostratorul Mihail din 1437 sau la sebastocratorul Nichifor. Interesul nostru se concentrează asupra urmașilor împăratului Ioan al VI-lea, continuatorii prin Irina, fiica protostratorului Andronic Asan, a imperiului româno-bulgar. Fiicele împăratului intră în casele despotului Nichifor Duca, al sultanului Orhan și al lui Ion Paleologu. Împărății Manuil al II-lea și Constantin al XIII-lea coboară deci tot din Ioan VI. Manuil, fiul împăratului, se căsătorește cu fiica regelui Armeniei, Guy de Lusignan, înrudit prin mama lui cu regii băstinași ai armenilor ortodoksi. Al doilea fiu al împăratului, despotul Ioan, își căsătorește fata sa Elena cu Frederic al Aragoniei, iar cel de-al treilea fiu, sebastocratorul Dimitrie, intră în legătură familială cu împărăția Trebizondei și cu despotatul sârbesc al lui Georghe Brancovici. Maria Brancovici va deveni soția lui Murad al II-lea, pe când din Lazăr, nepotul Irinei Brancovici, coboară Mihaela-Despina, soția lui Neagoe Vodă. În Noemvrie 1492, Vlad Călugărul primește a se numi ctitor la mănăstirea Hilandrul de pe muntele Athos, după răpăusarea doamnei și împărătesei Maria și a sorei ei, doamna Cantacuzino. Ideea imperială este delegată în special prin alianțe cu familii românești.

lege ideea „Romaniei” imperiale de soarta „României” populare. Împăratul Ioan se intitulează „Rex Valachorum”, se căsătorește cu Irina, coborâtoarea ciobanului român Asan și numește pe fratele său „Duce al Valachilor”. După distrugerea Bizanțului, Cantacuzinii creiază un „imperium in imperio” și reiau contactul „anteic” cu baștina traco-getică.

„Când împăratul cel nou fu păgân dintre turcmenii Asiei mici, ...înaintea rasei învinse porțile mari ale cărmuirii se închiseră și cine voi să răzbată fu silit a lua porțița dosnică a renegării umiltoare”... „Un creștin își păstrează moșia numai trecând la legea cuceritorilor” (Iorga). Poporul de rând cedează presiunii păgâne și se turcește; majoritatea turcilor de azi nu sunt decât urmașii creștinilor trecuți la Islam după căderea Bizanțului. Elita însă își păstrează credință strămoșească și continuă tradiția imperială, înfruntând primejdii grozave. Într-o situație aproape disperată, după eșecul cruciadelor, după înaintarea turcilor până în inima Europei, după acapararea proprietății imobiliare, serviciilor publice și carierei militare nu rămâne decât singura cale a negoțului. Ovreei sunt primii beneficiari ai prăbușirii din 1453; ei sunt „singurii oameni de afaceri ai stăpânitorilor” și marele rabin va avea precăderea înaintea patriarhului creștinilor; dar spiritualitatea bizantină înfrânge brutalitatea turcilor și șiretenia ovreilor. Un veac după căderea Constantinopolei, administrația Porții trece încetul cu încetul în mâinile creștinilor subjugăți.

Tradiția imperială se concentrează în tabără cantacuzinească, care nu reprezintă dinasticismul fracționat al Bizanțului decăderii ci pe cel integral⁶⁾. Young îi socotește pe Cantacuzinii ca ultima dinastie bizantină (1347—1453)⁷⁾. Este inadmisibil să punem pe Cantacuzinii pe una și aceeași treaptă cu numeroasele familii grecești în și afară de România, cari mai poartă nume istorice de frumusețe fonetică ireproșabilă. „Dacă în principate au fost și familii grecești cu nume bizantine, despre nici una, cu excepția Cantacuzinilor, nu se poate afirma categoric legătura lor cu vremurile imperiului ...numele singur nu face dovadă de familie. Numele au fost întrebuințate, mai ales din veacul al XVI-lea înainte, ca nume de botez”⁸⁾. Continuitatea cantacuzinească este astăzi un fapt

6) Împăratul Ioan al VI-lea se numise: Ioannes Angelus, Comnenus, Paleologus, Cantacuzenus, mama lui fiind de neamul Paleologilor, soția vestitului Cantacuzin din 1186 al Angelilor iar soția eroului căzut la 1147 o Comnenă. Sângele Cantacuzinilor se afirmă deci la ultimul „Paleolog” Constantin cu aceeași putere, precum sângele Paleologilor la Cantacuzinul Ion.

7) Op. cit., pag. 380.

8) „Arhiva”, pag. 247.

stabilit. In veacul al XVI-lea și al XVII-lea caracterul lor imperial este atestat de Gerlach, de la Croix și poeziile lui Gheorghe Etolianul; pecetile, pisaniile și pietrele funerare, la București ca și pe malurile Bosforului, poartă vulturul bicefal⁹⁾.

Şaitanoglu. Primul reprezentant al renaşterii cantacuzineşti devine Mihail, denumit de Turci „Şaitanoglu”, fiul dracului, din cauza înţelepciunii lui neobişnuite. Resturile bizantinismului cosmopolit, rămăşiţele elitei statale, deslipite de axa ariană, se contopesc într-un proces de osmosă firesc cu grecismul. Comunitatea de limbă creiază Fanarul, un mediu cultivat dar corupt, pe care Cantacuzinii îl domină fără să fie dominaţi de atmosfera lui. Pe Mihail Şaitanoglu, Xenopol îl arată ca „omul cel dintâi şi cel mai cu vază nu numai din toţi grecii dar chiar şi din toţi străinii Constantinopolei; fiind bogat încă prin moştenirea dela părinţi asemenea daraveri sporiseră averea lui într-un chip neauzit. Prin darurile de tot soiul cu care încearcă pe marii dregători ai Porţii, el îşi dobândise o înrăurire covârşitoare, încât fără el nu se mai făcea nimic, nici instalări de patriarhi sau episcopi, nici numiri de domni în ţările române. Din toate aceste stăruinţi mijlocite prin Mihail izvorau însă pentru el venituri nesfârşite, care îl puneau în putinţa de a-şi spori pe fiecare zi influenţa lui la Poartă şi prin aceasta adăugea fără încetare cifra avuţiei sale”. Acest tablou nu redă decât partea exterioară a activităţii lui Şaitanoglu. Iorga merge mai departe decât Xenopol: „Pe când (predecesorul lui Mihail) Chalcocondylas strânsese bani pentru a-i strînge şi a-i avea supt ochi, Mihail înţelege să-i întrebuinţeze pentru a îndeplini prin ei un fel regalitate ascunsă asupra celor de un neam sau măcar de o lege cu dânsul”. Dar noi nu credem, că supremul ideal al lui Şaitanoglu va fi fost „să numească şi să schimbe domnii şi patriarhii, să dispuie prin cîrja şi buzduganul lor de toată populaţia creştină supusă turcilor, să întrebuinţeze banul scos de dinşii, prin aceşti păstori ai trupurilor şi sufletelor, pentru a-şi păstra situaţia lui dominatoare”, să „obţină o împărăţie umilă, supt caftanul ocrotitor al lui Mohamed Paşa Socoli”. Pentru că însuşi d-l Iorga observă că Mihail era

9) Chiar şi urmaşii unicului turcit al familiei, Dumitru din Crimeia, „îşi aduc aminte până târziu de ce neam creştin se trăgeau şi întrebuinţază cu mândrie zgripşorul, vulturul bizantin, în armele lor”. (Iorga, op. cit. XLV). Acest obicei dăinuieşte prin veacurile de pribegie şi se va întări în faza finală, românească, până la cristalizarea conştiinţei, în timpul lui Şerban Vodă, care leagă, primul, stema ţării cu stema familiei. Încă în plină perioadă fanariotă. Mihail Banul mai „pecetluieşte cu stema împărăţiei”, zapisele şi scrisorile cari pornesc dela dânsul.

„îndemnat către cucerirea puterii politice prin tradiţiile casei sale” şi că „strămoşii împărăteşti nu fuseseră uitaţi de aceşti Cantacuzini negustori”. Gerlach notează descendenţa lui Mihail „din vechiul neam al împăraţilor” şi povesteşte cum poporul creştin „se pleacă înaintea lui ca înaintea unui rege, îl cinsteşte ca principe neamului contemporan, speranţa poporului şi stâlpul creştinilor”. „Mihail nu primeşte ca nimeni să-ia locul dintâiu ce-i se cuvine lui pentru ce este, dar mai ales pentru ce au fost ai săi, în timpurile creştinilor”. Destituirea patriarhului Ioasaf în 1566, înlocuirea acestuia prin mitropolitul Larissei, Eremia al II-lea, dojenirea domnei Chiajna din 1566, obţinerea exploatarei ocnelor împărăteşti (1576) sau aceea a funcţiunii unui „magnus mercator” în 1577 nu exprimă poftă personală, ci probleme de prestigiu şi putere. Chiar şi istoricii exteriorizanti ai veacului liberalist trebuie să recunoască importanţa fenomenului: „Impotriva voinţei sau intereselor unora dintre viziri, ca asprul Sinan sau răzbnătorul Mustafa” Mihail ţine în scaunul Moldovei şi a Țării Româneşti pe oamenii lui, Alexandru şi Petru, amândoi fiii lui Mircea”. Vizirul Socoli, el însuşi de origine creştină, rosteşte cuvântul: „Ia sehtan san ia sehtan oglu san”.

Faţă de atotputernicia unui duşman care îşi trăieşte clipa ascensiunii supreme, în era părăsirii cruciadelor, se impune tănuirea desăvârşită a gândului suprem (megali idea) că turcizarea Bizanţului nu înseamnă decât o întunecare vremelnică a cetăţii creştinismului. Stăpânirea Porţii va fi săpată încetul cu încetul prin bani şi dibăcie. Când hoarda turcomană, lipsită de spiritualitate de sine stătătoare, se va prăbuşi supt asaltul unui alt stat barbar, mecanismul reînviat al bizantinismului va restabili imperiul milenar, care deocamdată nu este decât un „imperium in imperio”. Penetraţia pacifică a statului otoman progresează: dela 1669 Panayoti devine Marele Dragoman; supt succesorul lui, Mavrocordat, dragomanatul echivalează cu ministerul afacerilor străine, iar în decursul veacului al XVIII-lea Fanarul stăpâneşte întreaga creştinătate aliotmană. După Young, acapararea statului turcesc a mers atât de departe, încât „dacă ruşii ar fi putut să gonească pe turci şi să restaureze imperiul grecesc, fără îndoială grecii ar fi înlăturat pe ruşi în zece ani şi istoria Constantinopolei ar fi fost povestită de atunci în greceşte”¹⁰⁾.

Dar grecii şi-au manifestat incapacitatea imperială în 1826—1828, în 1890 ca şi în 1923. Greşeala dominantă a fanarului era identificarea bizantinismului cu grecismul¹¹⁾. În

10) Young, op. cit., pag. 226.

11) „Cette renaissance litteraire donna l'eveil au sentiment national”.

loc de a câștiga sufletește pe frații creștini, el încearcă să-i exploateze. Concepția macrocosmică cantacuzinească intră în contradicție categorică cu batrachomachiile microcosmice ale mahalalei parazitare. Căderea lui Șaitanoglu se datorește intrigilor personale ale grecilor. Cantacuzinii părăsesc Constantinopolul și se stabilesc în nordul moșiilor dunărene ale lui Șaitanoglu, în principatele. Ideea imperială, panbizantină, „Romania” trece asupra României; fanarul, populat de sultanii cu norodul Eladei se grecizează și devine simbolul exploatării interesate.

Postelnicul. Cronicarii contemporani, ignoranți în materie de rasă ca și istoricii generației noastre, se iau după criteriul limbei și îi consideră pe Cantacuzinii drept greci. Toți, chiar și cei mai xenofobi dintre ei, disting acest neam de masa imigranților greci¹²⁾.

Între 1593 și 1716, influența lor asupra scaunelor domnești este hotărâtoare; departe de a fi păgubitoare, ea înscrie pagini de glorie în istoria principatelor, mai ales în timpul lui Mihai Viteazul¹³⁾. Constantin Postelnicul, filozoful din Filipești, însurat cu Elina, fiica lui Radu Șerban, simbolizează contopirea fericită a bizantinismului pre- și antifanariot cu românismul. „Avea multă trecere la Țarigrad și grecii aleargă la el cu mâinile pline; iar el, știind că sunt greci avari și încărcăți de datorii, nici unuia nu-i au făgăduit, iar pentru binele țării a propus pe Grigoraș, fiul lui Grigore Ghica”. Înainte de înscăunare, Domnitorul recunoaște în scris desinteresarea materială a Postelnicului¹⁴⁾. Dela uciderea în trapeza Snago-

grec; mais, en même temps, elle ruina l'idéal imperial grec”. (Young, op. cit. 224).

12) Miron Costin scrie despre Toma și Iordache: „Numele lor va trăi în vecie în această țară de pomenire oamenilor din om în om, ca acele abia de au avut țara cândva sau de va mai avea”, iar Neculcea ne arată, „că se pune tare pentru țară și pentru că obiceiul nou să nu facă ca obiceiurile cele nouă risipă țărilor și pieire domnilor”. Tot Neculcea, scrie despre Iordache: „Măcar că era grec, străin, dar era om bun, se pune tare pentru pământeni la domnie”, iar la moartea lui „a avut multă jale despre toți pământeni”. Xenopol observă, că sunt „singurii greci ce aduseră bani în țară în loc a-i storce din ea”. Identificarea lor cu soarta românismului tinde spre a deveni totală.

13) „M'am ispitit și am făcut pe banul Mihai domn al țării românești”, scrie Andronic, fiul lui Mihail Șaitanoglu lui Petru Schopul. „Am judecat că e mai bine el decât alți șireți care arată nici un semn, nici dela tată nicide la mamă numai niște șireți neciopliți și mincinoși și argați și nevrednici din toate punctele de vedere... vino cât mai curând și atunci de sigur că Moldova va fi a d-tale. Nu zăbovi, căci știi, că nu pot s'o ții multă vreme de vrăjmași”.

14) „Dacă mă va dăru Dumnezeu cu domnia țării românești, să nu aibă a mesteca pe Dumnealui (Postelnicul) la luatul banilor și nici la chizășii să nu-l pun pentru bani, și dacă mă va dăru Dumnezeu să merg

vului a bătrânului Cantacuzin de către domnitorul nerecunosător (1663) țara se rupe în două tabere iar lupta Cantacuzinilor pentru dreptate se transformă într-o răscoală națională împotriva străinilor¹⁵⁾. În 1679, se va impune ca domnitor exponentul de frunte al fracțiunii naționaliste și imperiale.

Șerban Vodă (1679—1688). „Mai ales îl dușmăneau grecii constantinopolitani” scrie cronicarul. „Acestora el se opunea din toate puterile sale. Turcilor le închidea gura cu banii. Pre greci îi liniști prin alte mijloace, pre toți dușmanii săi

în țară, nici la boerie să nu-l amestec și nici o băntuială să nu aibă dela domnia mea, ci să aibă a se repausa în casa lui ca o slugă bătrână a noastră și a țării”.

15) După fuga Domnitorului, lupta continuă și se înăsprește sub Radu Leon (1664—1669). „Prin dușmănia contra lui Leon se nascu între Cantacuzinești și partida grecească, pe care domnul răzămase puterea lui. acea ură și pornire inversunată care împinse pe Cantacuzinești tot mai mult către sprijinirea intereselor naționale. Rar s'a văzut o familie care să fi ținut atât de mult la reputația și onoarea ei, care mai ales să fi avut un cult atât de adânc pentru trunchiul din care se trăgea”. (Xenopol, VII, 189). Fiul postelnicului, Constantin, aflat la Veneția la învățătură, îl gonește pe domnul fugar prin toată Italia, trăgându-l în sfârșit la judecată pentru asasinarea tatălui său. Grigore Ghica aruncă vina asupra boerului Stroia Leurdeanu, acoperit de domnul Radu Leon. Abia după trăgăneli nesfârșite, Leon grecitul recunoaște culpabilitatea sfetnicului său fără să-l tragă la răspundere. Poporul, îndemnat de Cantacuzinii, refuză plata dărilor „până nu se vor alunga grecii”. Domnitorul încapălinat amenință cu un măcel, „de se va sui sângele până la genunchi”, dar spătarul Șerban Cantacuzino chiamă în București căpitani și poporul înarmat ca să opună puterii puterea. Boerii scapă dintr-o cursă întinsă de domn, se adună în mănăstiri, pun să sune clopotele și răzvrătesc poporul. Jură toți, că vor trăi sau muri împreună. Leon care înspăimântat de ura poporului, promite scoaterea din țară ca pre niște oameni răi și neprieteni”, dar nici de astă dată nu se ține de cuvânt, e răsturnat și înlocuit prin Antonie din Popești. Constantin Căpitanul descrie învingerea naționalismului cu satisfacție vie: „Pre grecii îi scoaseră Cantacuzneștii cu noul domn ales de ei, cu mare ocară, din țară; pe Sofialău îl închiseră în Ocna, unde apoi îl spânzurară, iar pe Balasache l-au dat pe mâinile unor dorobanți, care, cumpărați de el, îi deteră drumul la Țarigrad; pre ceilalți greci, mai mici, precum Pascali gramaticul și alții atâta bătaie le dă slujitorii cât mă mir că trăiau”. Postelniceasa Ilinca roagă pe domn, să-i dăruiască viața lui Stroia Leurdeanu, condamnat la moarte de către divan. Cu răvașele atârinate de gât e purtat în oraș și călugărit în mănăstirea Snagovului. În 1672, e reîntegrat de Grigore Ghica, reîntors în țară de conivență cu turcii și cu Sobieschi al Poloniei și răsplătește Cantacuzinilor mila lor exagerată: „Li scoate din închisori și îi bate la tălpi; care nu putea merge de usturimea tălpilor, era târât cu funii. Constantin Cantacuzino se roagă de călăi să sufere el bătaile pentru fratele său mai mic și le îndură fără a da un țipăt sau o lacrimă”. Șerban scapă, trecând din mănăstirea Hangului la Adrianopol, obținând înscăunarea lui Duca Vodă; iar când acesta, „văzând pe Cantacuzinești prea cruțători de popor, încearcă să se bizue și pe adversarii lor”, punându-i în căimăcănie alături de ginearele postelnicului ucis și pe asasinul Leurdeanu, se va impune ca domnitor (1679).

fi aduse sub picioarele sale și le atrase moartea sau închisoarea. Chiar mahomedanii respectau pre domn, pentru vaza lui personală". După del Chiaro, „turcii se duceau la el, ca și amețiți și înspăimântați de maestoasa lui statură și teribilul sunet al vocii lui". „În timpul domniei sale nici un dușman n'a pus piciorul în Valachia"; lui Șerban se datorește nu numai întărirea culturii bizantine la curte dar și o altă cultură de importanță populară; aceea a porumbului; iar dela 1686 înainte, Muntenia va fi înălțată pe treptele politice sale imperiale exteriorizate în stema lui, care arată vulturul bizantin.

Afirmarea României în istoria modernă se leagă de trei asedii mari: Viena, Plevna și Verdun. Precum s'a tănuțit contribuția covârșitoare românească la campaniile anilor 1878 și 1916, s'au întunecat meritele domnitorului muntean în 1683. „Ajutorul dat de români nemților fusese ascuns și nu strălucia la lumina zilei ca acel adus de regele polon Sobieski. Dacă însă el nu ar fi susținut în timpul asediului moralul înconjurătorilor, nu știm, dacă Sobieski mai ar fi avut ce despresura, atunci când, târziu, sosise cu armata... când mai vroiau nemții să dea cetatea Viena, Șerban trimise pe un ieseuit să le spună să mai țină încă patru ceasuri". (Xenopol). Domnitorul Munteniei încarcă tunurile sale cu ghiulele de paie, încetinează lucrarea podului peste Dunăre și sabotează toate ordinele vizirului Cara Mustafa. Iar pe locul, taberei muntenilor, Șerban Vodă va ridica marea cruce de lemn, închinată amintirii acestor zile de frăție de luptă creștină împotriva dușmanului comun.

Dela 1687 înainte Șerban Vodă pregătește desrobirea, adună 30.000 de oameni și toarnă 35 de tunuri. Francezii îl acuză pe Șerban la Poartă, dar turcii n'au putința să reacționeze. Șerban atacă prin preținși hoți pe ceaușul care trebuia să aducă tributul Munteniei la Istambul și readuce banii în visteria țării, „lucru ce în curând fu aflat și cunoscut de toată lumea, dar pe care turcii se făcură a nu-l înțelege". Misiive măgulitoare ale împăratului promit ajutorul unui corp expediționar, iar țarul Petru făgăduiește arhimandritului Isaia al Sfântului Munte neutralizarea tătarilor taurici printr'un atac rusesc. „Gândul și gătirea lui Șerban Vodă era, să fie împărat în Țarigrad". (Neculcea). Recunoașterea originii și drepturilor (sugli) de Moscova. „Prin aplecarea lui către nemți Șerban își așterne pașii către Constantinopole, spre a pune pe fruntea familiei lui, vechea și altădată strălucitoare coroană a împăraților bizantini". Victoriile dela Budapesta, Mohacs și Belgrad (1680, 1687, 1688) „aprind atât de mult capul oamenilor

politici din Viena, încât resping orice propunere de pace, visând numai reconstituirea imperiului bizantin, al cărui tron, îl promisese lui Șerban, spre a menține pe acest prețios element în alianța antiotomană". (Xenopol). Dar în epoca pregătirilor celor mai febrile, când Iordachi Cantacuzino pleacă împreună cu Constantin Bălăceanu și Șerban Vlădescu la Viena, domnul cel voinic și puternic capătă o boală grea care sfârșește cu moartea, la 29 Octomvrie 1688. Această fatalitate tragică, ivită într'un moment crucial zădărnicește misiunea eroică a românismului de a lua avangarda coaliției creștine.

Stolnicul. Noul domn, Constantin Brâncoveanu, nu este Cantacuzino decât dinspre mamă și politica lui este o politică de jumătate-măsură. Sofia defunctului domn, o aprinsă partizană a politicii imperiale împărțește bani „la seimeni și bulubași, spre alegerea fiului ei nevrâstnic, Iordache" (Girardin). Bălăceanu, ginerele lui Șerban Vodă, e surprins de moartea domnului împreună cu solia boerească trimisă la Viena. El părește pe noul domn la Viena, că ar ține cu turcii și îndeamnă în 1689 pe imperiali să intre în Muntenia. Iar Ludovic al XIV-lea scrie în zilele acestea: „Turcii ar fi făcut mai bine, să dea Valahia comitelui Tököly" și ambasadorul lui la Constantinopol îl sapă pe Brâncoveanu.

În această situație gravă, dar departe de a fi disperată, Constantin Vodă se dovedește a nu fi de talia unui Mihai sau a unui Șerban. Părăsind linia imperială el se decide pentru turci și intră cu oaste în Ardeal. La 8 August 1690, trupele muntene decid bătălia dela Zărnești. Imperialii sunt bătuți, generalul lor Heisler e prins și Constantin Bălăceanu cade pe câmpul de luptă.

La Zărnești, Brâncoveanu anulează ajutorul pe care Șerban îl dăduse nemților la Viena, departe de patrie, în mijlocul oștirilor nenumărate păgâne. Tactica lui Șerban-Vodă în cazul Veterani nici nu se compară cu trădarea lui Constantin Vodă în cazul Heissler. Sub impresia progreselor realizate de imperiali în Ardeal și mai ales după bătălia dela

16) „Mare și întunecat nour și plin de fulgere și de trăznete au căzut pe Țara Românească cu Șerban Vodă, care au spart și desrădăcinat nenumărate case de boeri, și de slujitori, și de săraci și pre mulți i-a omorât de multe feluri de casne", spune Constantin Căpitanul. Un trimis turc, „văzând această uriașă statură, acei ochi mari care produceau înspăimântare și acel ton groaznic al glasului principelui, fu apucat de o mare frică și începu a tremura". Dar energia lui Șerban Vodă era necesară întru asigurarea cauzei lui. Căci plângerile împotriva domniei sale nu conținesc. Împreună cu Duca Vodă și conduși de grecul Alexandru Burnas, sute de adversari încearcă să-l sape la Țarigrad și să trădeze viitorul neamului.

Slankamen (1690) sfaturile stolnicului Cantacuzino, Brâncoveanu se apropie iarăși de nemți, fără să treacă fățiș de partea lor. El le comunică știri despre mișcările trupelor turcești, el mijlocește corespondența imperialilor la Constantinopol liniștind totodată suspiciunea Porții prin daruri fabuloase și reținând zahareaua, plătită cu banii țarului, pentru armata rusă. Politica efectelor momentane strălucite pregătește un nefast viitor. Pacea dela Carloviț (1699) lasă Muntenia în mâna turcilor, pacea de pe Prut (1711) consolidează puterea zdruncinată a turcului în principate.

Căderea Brâncoveanului nu se datorește păcatelor sale mari împotriva puterilor creștine, ci micilor trădări împotriva Porții, care devine fără voia ei instrumentul naționalismului pământean. Duplicitatea lui Constantin Vodă silește pe partizanii intransigenți ai cauzei creștine să treacă, fie, că Bălăceanu, la Austrieci fie că spătarul Toma Cantacuzino, la Ruși. Partea pozitivă a operei brâncovenești se datorește Stolnicului. După Radu Greceanu, Brâncoveanu ar fi spus de multe ori: „Eu tată n'am pomenit, de vreme ce am rămas mic de tată, fără cât pre dumnealui, tata Constantin, l'am cunoscut părinte în locul tătâne-mieu”. Dar stolnicul nu este în stare să împiedice tergiversările continue ale voevodului. Intr'un moment de mânie, mândrul Cantacuzin rostește cuvântul: „E prost, când nu sunt eu acolo”. După Cantemir, Brâncoveanu începe a întrebuița numele de Cantacuzen în corespondență sau cu principii străini¹⁷⁾ părăsește însă cauza cantacuzinească ca și acea a creștinătății.

Dela arestarea, torturarea și decapitarea lui Constantin Vodă, întâmplată în 1714, se datează, în genere, epoca fanarioților. În realitate, succesorul lui Brâncoveanu, Ștefan, fiul Stolnicului, ar fi putut să marcheze o etapă spre desrobire. Însă imperialismul sincer și curajos, dar imprudent al lui Ștefan Vodă e înăbușit imediat de turci, înainte de a deveni primejdios lor. Domnul, care renunță să fugă, e prins și executat, partidul național exterminat. Stolnicul e găuit în în-

17) Cantacuzinii făcură întrebare lui Brâncoveanu, de ce se servește de un nume care nu este al lui și îl amenință, „că vor face atenție prin scrisori pe toți principii streini să păzească de el ca un înșelător, care-și atribue în mod fraudulos numele unei familii împărătești”. Iar când domnul se scuză cu origina cantacuzinească după mumă-sa, Stolnicul replică cu fabula, că odată un catâr fiind întrebat că cine a fost tatăl său, el a răspuns că mumă-sa a fost o iapă” (Mihalcea, Neamul Cantacuzineștilor, Buc. 1889, pg. 12).

chisoarea bostangi-bașiei, trupul lui svârțit în mare. Cade spătarul Mihai, unchiul Voievodului, Radu Dudescu, mitropolitul Antim Ivireanul. Un episcop e tăiat în prezența egumenilor „pentru a-i vâra în groază”. Dela 1716 înainte, turcii instaurează pe fanarioții lor siguri. Niculae Mavrocordat deși încearcă să deducă originea lui dela Alexandru cel Mare, sugrumă românismul. Spiritualitatea înaripată a neamului, încercările spontane de desrobire sufletească, sunt înlocuite prin platitudinile prescrise ale unui cosmopolitism convențional de fire și făptură fanariotă. Pervertirea patriotismului merge până la identificarea țării cu tiranii ei exotici, sau la imploarea ajutorului străin împotriva parazitismului consolidat și constituționalizat. Boerul Bălăceanu, ar fi strigat „dare-ar Dumnezeu să vină odată nemții în această nenorocită țară ca să o mântue de chinurile ce le suferă” (Xenopol). În loc de a figura în fruntea falangei creștine împotriva păgânilor, românismul va fi mutilat prin pierderea pe rând a Olteniei (1711) a Bucovinei (1774) și a Basarabiei (1812). Cantacuzinii, a căror influență era hotărâtoare între 1595 și 1716, nu mai sunt un factor politic unitar¹⁸⁾. Tradiția imperială este sfârșită; Austro-Ungaria și Rusia încearcă să cotopească spațiul balcanic și bizantin.

Proprietățile din clironomia postelnicesei — o treime din Bucureștii vechi — sunt „îmbucățite, fracționate, înstrăinate în vremuri de urgie”. Vreo zece fundații bisericești ale neamului cantacuzinesc din scaunul de domnie mai au rămas¹⁹⁾. Mândra cale, care unise biserica Doamnei Maria a lui Șerban

18) Matei Cantacuzino va mai încerca să obțină, prin ajutorul comitelui Virmond, tronul „ce fusese ocupat mai înainte de bunicul său Matei Basarab, de tatăl său Ștefan și de afinul său Șerban, toți Cantacuzinești și de viță română, pe când acuma tronul, prin violența și nedreptatea turcilor, se află în mâinile lui Nicolae Mavrocordat, domn străin și de viță grec”. Doamna Păuna, născută Greceanu, se refugiază cu fiul ei nevrâstnic, Radu, la Roma. Deși complect catolicizat și desnaționalizat, Radu prezintă totuși un anumit interes; luând comandamentul unui regiment iliric, care va lupta sub steagul vulturului bicefal și conferind decorații și titluri ale „împărăției Dachiei”. Fratele său Constantin încearcă de a deveni despotul Sârbilor, Stolnicul Șerban fuge în Germania. „Gheorghe și Leon Cantacuzino, izgoniți de pe moșia lor. Ceahlăul, se închid în cetatea lor întărită de pe pârâul Schitului; când după șapte zile dușmanii pătrund în cetate îi găsesc pe „Cneji” morți în odaia lor”.

19) Toți fiii ai Postelnicului au fost ctitori, ca și urmașii lor. Lespezi din Prahova, Mărgineni, Măgureni, Filipeștii de Târg și de Pădure, Mihăeștii din Olt, Afumații-Ilfov, Bascovele-Argeș, Sinaia, Hurezii, Fundenii Domnii rămân monumentele perpetuării crezului imperial creștin.

Vodă cu biserica Colței a lui Mihai Spătaru, devine strada Mauriciu Blank. Biserica lui Pârvu vornicul, scoborîtor din șireaua lui Drăghici spătarul e dărâmată în 1895, „nelăsându-i-se nici măcar amintirea printr'o cruce pe locul pristolului, cum obișnuiau strămoșii noștri când un lăcaș de rugă se năruia din vitregia vremurilor”. Ctitoria lui Șerban Vodă, ridicată în primul an al domniei sale (1679) și Sf. Apostolii, lui Ștefan Vodă, de care nu mai poartă grijă boerii Dudești scoboritori prin femei din sângele cantacuzinesc, biserica Zlătarilor a spătarului Mihai din 1715, „ruinată cu nepăsarea patriarhiei din Orient”, biserica Trisfetite, biserica Popa Tatu a lui Mihail din 1760 sau cea a Schitului Măgureanu din 1763 și Livedea Văcărescului ctitoria anului 1766, toate aceste lăcașuri bisericesti sunt înghițite de ghetto-urile Bursei profanate prin sacrilegiile restaurației, și dărâmate sub pretextul imperativelor circulației. Dar unde tac pisaniile, vorbește slova cronicilor. Cantacuzinii au lăsat urme adânci nu numai în istoria dar și în istoriografia țării. Cronica Munteniei începe cu opera unui „om de casă” al acestui neam și cronica Moldovei sfârșește cu Ion Canta, în 1774. Opera lui Stoica Ludesculecat până la moartea lui Șerban Vodă, al cărui om de încredere este și Constantin Căpitanul. Stolnicului nu-i a fost dat să termine „istoria țării românești”; lui, care era cel mai învățat boer al epocii, pregătit la Adrianopol și Constantinopol, cunoscător al Vienei, Veneției și Varșoviei, se adresează traducătorii cărților bisericesti întru destăinuirea subtilităților stilistice și dogmatice, dar tot lui se va adresa și generalul Marsigli, polihistorul bolognez, ca să-și completeze celebra lui carte despre Dunăre cu date geografice și istorice. Susținând — și acest fapt este pentru noi de interes capital — că dacii n'au pierit în urma războaelor romane și că peste continuitatea romană mai există o continuitate dacă, el vede mai clar decât latiniștii veacului al XIX-lea²¹⁾.

20) Am folosit în măsură largă admirabilul articol al d-lui G. D. Florescu din „Gazeta Municipală” dela 8.V.1938, „Din vechiul București” și o serie de alte opere publicate de savantul istoric și genealog, ale cărui opere merită o considerare deosebită, nu numai din cauza bogăției materialului științific, dar și din cauza spiritului lor înălțat.

21) Stolnicul respinge teoriile greșite ale lui Simion Dascălul despre originea poporului român. Pentru Constantin Căpitanul și Miron Costin, „moșii și strămoșii românilor veniră dela Roma”. Ideia stolnicului este mai înaintată: „Urma de acelora romani, ce au fost în Dacia, ca să fi fost mutați cu totul într'altă parte, nu este”. Romanii „și-au retras ostașii din Dacia și astfel s'a format grupul de români cari se numesc Coșovlahi”.

Cronicarul Radu Greceanu, boerul cel mai învățat al Munteniei după stolnicul, este și el de partea Cantacuzinilor; s'a susținut chiar, că toată cronologia a letopiseșului său ar fi opera personală a stolnicului. Descrierea domniei lui Constantin Brâncoveanu, revăzută și cenzurată de însuși domnul fanariot, decade, fără vina autorului, până pe nivelul unui monitor oficial. Radu Popescu, care nu e român decât pe jumătate, descinzând din „strânsură lui Tomșa”, deși îl combatte la început pe „spurcatul” Șerban Vodă și Stolnicul Constantin, va trece totuși la cauza mare, susținând pe Ștefan Vodă. Dar după căderea acestuia și întronarea definitivă a fanarului, istoriografia Munteniei nu mai prezintă nici un interes.

Fratele lui Miron Costin ține pe Caterina, lui Toma Contacuzino. Autorul celui mai citit letopiseș moldovenesc, Ion Neculcea, fiul verei bune al lui Șerban Vodă, este un naționalist intransigent²²⁾. Istoria țărilor românești a „cneazului” Mihai, emigrat în 1776, nu se întinde decât până la aceasta dată. Epigonul Ion Canta compilează cronicile anterioare, folosindu-l în deosebi pe Neculcea. Dar deși mai schițează uneori un început de atitudine antifanariotă, el nu mai

Stolnicul precizează: „Cu dânșii am vorbit” și limba lor, „deși stricată”, este „românească”. „Dela Maramureșul și Moldova până în Muntenia și Macedonia nu e decât un singur neam... români nu înțeleg aceștia de aici, ci și din Ardeal, și Moldovenii și toți câți într'altă parte se află”.

22) „Așa socotesc eu cu firea mea această proastă: când a vrea Dumnezeu să nu fie rugină pe fier și turci în Țarigrad să nu fie, și lupii să nu mănânce oile în lume, atunci poate nu vor fi nici greci în Moldova și țara muntenească nici or boeri, nici or putea mânca aceste două țări cum le mănâncă... Focul îl stingi, apa o iezești și o abați pe altă parte, vântul când bate te dai în lături într'un adăpost și te odihnești, soarele intră în nouri, noaptea și întunerecul trece și se face iar lumină, iar la greci, milă sau omenie sau dreptate sau neviclesug, nici unele din aceste sau frică de Dumnezeu!” Ura lui Neculcea împotriva grecilor nu cruță nici pe Dumitrașcu, instrumentul străinătății, nefastul domnitor al anilor 1674/75 și 1684/85, nici pe Ilie, care se împacă cu un grec: „Calul râios găsește copacul scorțos”. Ideia imperială, deslegată de grecism, este dominantă componentei cantacuzinești în istoriografia țărilor românești, care pe vremuri, era singura expresie a conștiinței naționale. Participarea proporțională covârșitoare a Cantacuzinilor la ansamblul lucrărilor clasice, coincidență în timp a înfloririi literare cu afirmarea politică a neamului lor, monopolizarea punctelor cardinale — începutul, sfârșitul și vârfurile literare — prin Ludescu Ion Canta, Stolnicul și Neculcea, și, în genere, faptul, că, cu numai două excepții, totalitatea cronicarilor se găsește în ambianță sângelui sau spiritului lor, ne arată o voință neobișnuită de dominare materială și spirituală, care, în bine ca și în rău, nu este lipsită de măreție și care se va caracteriza în intrupările ei supreme prin absența egoismului și prin identificarea absolută cu un ideal superior.

atinge frumusețea stilului și spiritul clasic al cronicarilor. „Dela Ion Canta, cronica Moldovei tace”. Viforii veacurilor viitoare întâlnesc o Românie materialmente mărită. Ideea imperială, trecută asupra unui popor întreg, este simbolul reînțoarcerii la baza tracă, izvorul acesta nesecat al puterii de conducere rasială ariană; ea nu este în funcție de câștigurile sau pierderile teritoriale ale unui neam; ea devine expresia biologică, spirituală și metafizică a unui imperativ istoric care unește spațiul întreg al ortodoxiei bizantine.

